


Utvecklingen av alkohol- och drogvanor under högstadietiden



Rapport från Centrum för folkhälsa,
Avdelningen för folkhälsoarbete
ISSN 1652-9359
2006:9 (Aff)

Alkohol- och drogprevention (ADP), Stockholm 2006

Johan Svensson

John van den Tempel

Kerstin Damström-Thakker

Förord

Sett ur ett europeiskt perspektiv har svenska ungdomar en lägre alkoholkonsumtion. Tillgången till alkohol har avgörande betydelse för såväl konsumtionsnivån som alkoholdebuten bland våra ungdomar.

Många föräldrar lever i tron att det är bättre att de vet vad deras ungdomar dricker för sorts alkohol. De väljer därför att själva förse dem med främst vin, ovetande om att detta i regel blir ett tillskott till alkohol som införskaffats från annat håll. Denna rapport pekar på att det ofta är kompisar och kompisars syskon, snarare än egna syskon, som medverkar till att de unga på så sätt får tag i alkohol. Folköl är som lättillgänglig alkohol ett stort problem främst för de yngsta.

Som politiker vill jag använda denna rapport som underlag för att medverka till en alkoholfri ungdomstid. Vi vet att unga riskerar att råka illa ut under berusning, med våld, sexuella övergrepp eller egna handlingar som i nyktert tillstånd kan vara såväl plågsamma som pinsamma att minnas.

Det viktigaste vi kan göra är att förskjuta alkoholdebuten så att den inträffar så sent som möjligt. Det innebär bl a ett aktivt arbete för att förändra föräldrars attityder och bjudvanor. Självfallet måste vi också se till att den vård som behövs finns lättillgänglig, i rätt tid. Det är ett delat ansvar för unga med riskbeteende som kräver samverkan mellan socialtjänsten, missbruksvården och barnpsykiatrien.

Birgitta Rydberg (fp)

Landstingsråd med ansvar för psykiatri, missbruk och folkhälsa

Denna rapport är en delrapport från projektet "Ungdomars levnadsvanor, villkor och hälsa. En longitudinell studie av högstadieelever och deras föräldrar i Stockholm". Studien initierades av Anders Romelsjö, dåvarande chef för Centrum för Alkohol- och Drogrevention vid Samhällsmedicin. Projektet har finansierats med medel från Stockholms läns landstings folkhälsoanslag och Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS).

Denna rapport har författats av Johan Svensson, John van den Tempel och Kerstin Damström Thakker vid Alkohol- och drogrevention, Centrum för folkhälsa.

Innehållsförteckning

| | |
|---|----|
| Förord | 1 |
| Innehållsförteckning | 3 |
| Sammanfattning | 5 |
| 1. Inledning | 7 |
| 2. Metod och material | 9 |
| 3. Syfte | 10 |
| 4. Elevernas alkoholvanor | 11 |
| 4.1 Alkoholkonsumenter..... | 11 |
| 4.2 Konsumenter av olika alkoholdrycker..... | 12 |
| 4.3 Genomsnittlig årskonsumtion..... | 13 |
| 4.4 Berusningsdrickande..... | 15 |
| 4.4.1 Självupplevd berusning..... | 15 |
| 4.4.2 Berusning i årskurs 8 och 9 bland dem som berusat sig i årskurs 7 och 8 ... | 16 |
| 4.4.3 Intensivkonsumtion..... | 16 |
| 4.5 Samband mellan berusning i årskurs 7 och årskonsumtion i årskurs 7, 8 och 9 | 19 |
| 4.6 Sammanfattning och kommentarer..... | 19 |
| 5. Elevernas tillgång till alkohol | 21 |
| 5.1 Anskaffningssätt av olika alkoholdrycker..... | 21 |
| 5.1.1 Folköl..... | 21 |
| 5.1.2 Mellanöl/starköl..... | 22 |
| 5.1.3 Vin..... | 22 |
| 5.1.4 Sprit..... | 23 |
| 5.1.5 Sammanfattning och kommentarer..... | 23 |
| 5.2 Föräldrarnas bjudvanor..... | 25 |
| 5.2.1 Andel föräldrar som bjuder på alkohol..... | 25 |
| 5.2.2 Omfattningen av föräldrarnas bjudvanor..... | 26 |
| 5.2.3 I vilka sammanhang föräldrarna bjuder på alkohol..... | 30 |
| 5.2.4 Samband mellan föräldrarnas bjudvanor och elevernas alkoholvanor..... | 33 |
| 5.2.5 Samstämmighet mellan vad elever och föräldrar uppgivit om föräldrarnas bjudvanor..... | 35 |
| 5.2.6 Sammanfattning och kommentarer..... | 36 |
| 6. Problem i samband med elevernas alkoholkonsumtion | 38 |
| 6.1 Förekomst av olika problem i samband med den egna alkoholkonsumtionen. | 38 |
| 6.2 Samband mellan årskonsumtion och upplevda problem i samband med alkoholkonsumtion..... | 42 |
| 6.3 Sammanfattning och kommentarer..... | 42 |
| 7. I vilka sammanhang eleverna brukar dricka alkohol | 44 |
| 7.1 Sammanfattning och kommentarer..... | 45 |

| | |
|--|-----------|
| 8. Narkotikaerfarenhet | 47 |
| 8.1 Samband mellan att ha rökt hasch/marijuana och alkoholvanor | 47 |
| 8.2 Sammanfattning och kommentarer | 48 |
| 9. Diskussion | 49 |
| 10. Referenser | 53 |
| 11. Bilagor | 55 |
| Bilaga 1: Frågor och svarsalternativ i elevenkäterna om konsumtionsmängder | 55 |
| Bilaga 2: Tabellbilaga..... | 56 |

Sammanfattning

Denna rapport beskriver hur elevers alkohol- och drogvanor, alkoholrelaterade problem samt hur föräldrarnas bjudvanor utvecklar sig från årskurs 7 till 9. Samtliga elever i 18 skolor i sex stadsdelar i Stockholms stad och deras föräldrar ingår i denna longitudinella kohortstudie. I denna rapport redovisas uppgifter om de elever som besvarade enkäter i såväl i årskurs 7 som 8 och 9 (n=1222) och deras föräldrar (n=1179).

Konsumtionsutvecklingen

- I årskurs 7 var drygt hälften av både pojkarna och flickorna alkoholkonsumenter och i årskurs 9 hade denna andel ökat till 70 % av både pojkarna och flickorna.
- Från årskurs 7 till 9 fyrdubblades pojkarnas totala årskonsumtion medan flickornas mer än fördubblades.
- I årskurs 7 hade flickorna en något högre årskonsumtion än pojkarna och i årskurs 7 och 8 intensivkonsumerade flickorna oftare än pojkarna.
- I årskurs 9 hade pojkarna en något högre årskonsumtion än flickorna och dessutom intensivkonsumerade de oftare än flickorna.
- De flesta som drack sig berusade i årskurs 7 drack sig också berusade i årskurs 8 och så gott som samtliga som drack sig berusade i årskurs 8 gjorde det också i årskurs 9.
- De pojkar och flickor som drack sig berusade redan i årskurs 7 hade en högre årskonsumtion av alkohol såväl i årskurs 7 som i årskurs 8 och 9.

Anskaffningssätt

- Det var i huvudsak endast folköl som eleverna uppgav att de själva kunde köpa i affärer och detta sätt att få tag på folköl ökade ju äldre de blev.
- Anskaffning av olika alkoholdrycker genom föräldrarna - med eller utan deras lov - var vanligast i årskurs 7 men minskade ju äldre eleverna blev. Det var oftast vin eleverna kunde få tag på genom sina föräldrar.
- Det anskaffningssätt som ökade snabbast med stigande ålder var genom förmedling av syskon, kompisar och kompisars syskon. I årskurs 9 var detta det vanligaste sättet för både pojkar och flickor att få tag på samtliga alkoholdrycker. Det var betydligt oftare kompisar och *deras* syskon än de egna syskonen som försåg eleverna med olika alkoholdrycker.
- Även annan vuxen än föräldrarna försåg i ökande omfattning både pojkar och flickor med samtliga alkoholdrycker. I årskurs 9 var anskaffning av vin och sprit genom föräldrarna vanligare bland flickorna än pojkarna. Syskon, kompisar och kompisars syskon hjälpte oftare flickor än pojkar att skaffa samtliga alkoholdrycker. Flickorna kunde oftare än pojkarna få tag på vin och sprit genom förmedling av annan vuxen. I övrigt fanns endast smärre skillnaderna i anskaffningssätt i årskurs 9 mellan pojkar och flickor.

Föräldrarnas bjudvanor

- Redan i årskurs 7 uppgav de flesta av de alkoholkonsumerande eleverna att det hade hänt att deras föräldrar bjudit dem på alkohol. I årskurs 7 var det något vanligare att flickorna än pojkarna blivit bjudna. I årskurs 9 var det färre elever än

i årskurs 7 som blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar och då var det ungefär lika vanligt bland pojkar och flickor.

- Oavsett vilken alkoholdryck det gäller så bjöd de flesta föräldrar sällan och i mindre mängder. I årskurs 9 bjöds dock knappt var femte vinkonsumerande pojke och flicka på vin minst en gång per månad eller så bjöds de på minst två glas vin per tillfälle.
- I samtliga årskurser och bland både pojkar och flickor drack de elever som blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar något mer alkohol än de som inte blivit bjudna. Bland pojkarna var i årskurs 7 men inte i årskurs 8 och 9 intensivkonsumtion vanligare bland dem som blivit bjudna än bland dem som inte blivit det. Bland flickorna förekom intensivkonsumtion i samtliga årskurser oftast bland dem som blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar.
- En betydligt större andel av eleverna än av föräldrarna rapporterade att föräldrarna bjudit sina barn på alkohol.

Upplevda problem i samband med den egna alkoholkonsumtionen

- Bland eleverna ökade andelen som uppgav att de upplevt problem i samband med sin alkoholkonsumtion från årskurs 7 till 9. Vanligast var olika individuella problem. Särskilt många hade drabbats av huvudvärk eller illamående, det vill säga baksmälla. Näst vanligast var olika former av relationsproblem, oftast gräl/bråk med kompisar.
- I samtliga årskurser var andelen som upplevt problem i samband med sin alkoholkonsumtion högre bland flickorna än bland pojkarna.
- Det fanns ett samband mellan elevernas årskonsumtion av alkohol och antal upplevda problem: De som aldrig upplevt problem i samband med sin alkoholkonsumtion hade den lägsta konsumtionen. De pojkar och flickor som råkat ut för minst ett problem som inträffat vid minst två tillfällena hade den högsta alkoholkonsumtionen.

Narkotikaerfarenheter

- Ungefär 1 % av pojkarna och flickorna hade provat hasch eller marijuana i årskurs 7. I årskurs 9 hade denna andel ökat till 12 % bland pojkarna och 6 % bland flickorna.
- De pojkar och flickor som provat hasch eller marijuana hade en betydligt högre årskonsumtion av alkohol än dem som inte provat. De elever som hade intensivkonsumerat alkohol hade i betydligt högre utsträckning än dem som inte gjort det rökt hasch eller marijuana. Detta mönster var särskilt tydligt bland de pojkar och flickor som ofta intensivkonsumerat alkohol.

1. Inledning

Alla länder i Europa har någon form av åldersgräns för inköp av alkohol och i de flesta länder ligger denna gräns vid 18 år. Det finns alltså en allmän uppfattning om att unga människor skall skyddas från alkoholen och dess skadeverkningar. För Sveriges del gäller 18-årsgräns för inköp av folköl i livsmedelsbutikerna och dessutom är det från denna ålder tillåtet att beställa alkohol på restaurang. Åldersgränsen för inköp på Systembolaget är dock 20 år.

De nationella handlingsplanerna från 1995, 2000 och den nu aktuella från 2005 har alla som mål att uppväxten ska vara alkoholfri. För att uppnå detta ska alkoholdebuten skjutas upp och alkoholkonsumtionen och berusningsdrickandet bland ungdomar begränsas.

Det är emellertid ett faktum att de allra flesta ungdomar alkoholdebuterar redan vid unga år. Andelen alkoholkonsumenter stiger snabbt under de tidiga tonåren. Företeelsen är dock inte unik för Sverige eller västvärlden utan förekommer även i andra länder som till exempel Japan (Suzuki 2002).

Hur alkoholkonsumtionen utvecklas illustreras i CANs rapport "Svenska elevers drogvanor från sexan till nian" (CAN rapport nr 70 2003). I årskurs 6 konsumerade pojkarna i genomsnitt 0,2 liter alkohol 100 % per år. Tre år senare, i årskurs 9, hade konsumtionen stigit till 4,9 liter alkohol 100 %. Flickorna i årskurs 6 konsumerade i genomsnitt 0,1 liter alkohol 100 % per år och tre år senare i årskurs 9 hade konsumtionen stigit till 2,7 liter alkohol 100 %.

Det är tydligt att alla restriktioner till trots så har ungdomar inga svårigheter att få tag på alkohol. De viktigaste källorna utgörs av andra ungdomar, framförallt kamraters äldre syskon, men de får även tag i alkohol genom andra vuxna än de egna föräldrarna samt genom att själva köpa alkohol (framförallt folköl).

Flera studier visar att det finns ett samband mellan föräldrars alkoholbruk och deras barn (Andréasson et al 1988). Föräldrar som själva inte dricker alkohol har i högre grad möjlighet att få sina barn att avstå från alkohol än föräldrar som dricker alkohol (Leifman et al 1995). Det har också visats att föräldrars bjudvanor spelar en stor roll för barnens alkoholkonsumtion. Redan på 1980-talet visade Ulla Marklund att barn som *ofta* blir bjudna på alkohol när föräldrar själva dricker, tenderar att ha ett högre alkoholbruk än de som mer sällan blir bjudna på alkohol av sina föräldrar (Marklund et al 1983). När samma frågor ställdes i en undersökning som genomfördes nästan två decennier senare fick man samma resultat (Danielsson & Marklund 2000). I en annan studie visades att ungdomars alkoholkonsumtion har ett nästan lineärt samband med hur mycket och hur ofta föräldrar bjuder på alkohol (Pedersen 1990).

När alkoholdebuten sker är en väsentlig fråga ur preventionssynpunkt: Det har visats att ju senare under tonåren som alkoholdebuten sker desto lägre blir den genomsnittliga alkoholkonsumtionen i slutet av tonåren (Pedersen 1996).

Alkoholkonsumtion är oftast en social aktivitet som när det gäller ungdomar kan kopplas till deras fest- och fritidskultur. Även om ungdomars alkoholkonsumtion utifrån det perspektivet inte kan betraktas som något avvikande beteende medför detta ändå risk för en hel del sociala och hälsomässiga problem både på kort och lång sikt. På kort sikt handlar det om negativa följder av berusning, till exempel baksmälla, olycksfall (ibland med dödlig utgång), bråk med kompisar, förstörelse av kläder med mera (Upmark m fl 1999; CAN rapport nr 90 2005). Berusning ökar även risken för att ungdomarna testat andra droger. På längre sikt kan det för vissa handla om att utveckla ett missbruk eller beroende av alkohol och/eller andra droger.

Sammanfattningsvis kan läget beskrivas på följande sätt: Sverige har en relativt hög åldersgräns för inköp av andra alkoholdrycker än lättöl. När det gäller ungdomar är den nationella alkoholpolitikens intentioner att uppväxten ska vara alkoholfri. Trots tanken att tillgängligheten ska vara starkt begränsad för ungdomar har de ändå många olika sätt att skaffa alkohol på. Flera undersökningar visar att det sker en särskilt snabb utveckling av ungdomars alkoholvanor i 13-16-årsåldern och att både debutålder och föräldrars bjudvanor spelar en stor roll för hur ungdomars alkoholkonsumtion utvecklas. Genom att arbeta för att begränsa ungdomars alkoholkonsumtion kan vi minska risken för att de drabbas av skador både på kort och lång sikt.

Det finns få longitudinella studier som belyser utvecklingen av alkoholvanorna bland svenska ungdomar i de tidiga tonåren. I den studie som här presenteras belyses hur yngre tonåringars alkoholvanor utvecklas över tid, hur de anskaffar alkohol, vilka problem de upplever i samband med alkoholkonsumtion samt hur deras föräldrars bjudvanor utvecklar sig över tid.

2. Metod och material

Denna rapport är en delrapport från en större undersökning, "Ungdomars levnadsvanor, villkor och hälsa. En longitudinell studie av högstadiel elever och deras föräldrar i Stockholm". Databasinsamlingen har på uppdrag av Institutionen för folkhälsovetenskap, Karolinska Institutet och Avdelningen för folkhälsoarbete, Centrum för folkhälsa, Stockholms läns landsting, genomförts av Enkätenheten vid Statistiska Centralbyrån (SCB).

I studien ingår samtliga elever som år 2001 gick i årskurs 7 i någon av 18 skolor i sex av Stockholms stadsdelar och deras föräldrar. De elever som flyttat från dessa skolor och deras föräldrar har kontaktats på den nya orten och de elever som tillkommit har tillsammans med sina föräldrar givits möjlighet att delta i studien. De stadsdelar där skolorna ligger är Östermalm, Kungsholmen, Maria Gamla stan, Liljeholmen, Bromma och Hägersten.

Databasinsamlingen genomfördes i årskurs 7 år 2001, i årskurs 8 år 2002 och i årskurs 9 år 2003. Alla tre åren fick både elever och föräldrar svara på enkäter.

I elevenkäterna ingick frågor om bland annat den egna familjen, hälsa, fritid och regler, relation till föräldrar och kompisar samt om arbete och trivsel i skolan. Dessutom ställdes frågor om alkoholvanor, tillgänglighet till alkohol, föräldrarnas bjudvanor när det gäller alkohol, problem i samband med alkoholkonsumtion samt om tobaksvanor och erfarenheter av narkotika. I årskurs nio ställdes också en fråga om sniffning.

I föräldraenkäterna ingick frågor om bland annat deras bakgrund och relation till barnet men även om skolan, fritid och tillsyn. Dessutom ställdes frågor om föräldrarnas vanor när det gäller att bjuda de egna barnen på alkohol och om deras attityder till ungdomar och alkohol.

I denna delrapport redovisas endast de uppgifter från elev- och föräldraenkäterna som rör elevernas alkohol- och drogvanor. Andra uppgifter har tidigare redovisats i rapporten "Ungdomars levnadsvillkor, vanor och hälsa över tiden" (www.folkhalsoguiden.se).

Under undersökningsperioden har vissa frågor i både elev- och föräldraenkäterna förändrats. För denna delrapport särskilt betydelsefulla förändringar gjordes mellan årskurs 7 och 8. Från årskurs 7 till 9 lades den första frågan i *elevenkäterna* som rörde alkohol "Hur gammal var du när du (om någonsin) gjorde följande saker för första gången". Bland svarsalternativen ingick "Drack folköl", "Drack starköl", "Drack vin" och "Drack sprit". I årskurs 7 angavs inte någon minsta mängd alkohol men i årskurserna 8 och 9 följdes dessa svarsalternativ av "(minst ett glas)". Detta medför vissa problem när det gäller jämförelser av utvecklingen från årskurs 7 till årskurs 8 och 9, framförallt beträffande vilka som är att betrakta som alkoholkonsumenter.

Beträffande definitionen av alkoholkonsumenter är det viktigt att påpeka att ungdomar i årskurs 7 till 9 inte har lika stabila konsumtionsvanor som vuxna. Detta innebär för föreliggande studie att det, framförallt, tillkommer nya konsumenter med andra vanor än de som varit konsumenter en tid.

Elevenkäterna genomfördes i klassrummet. De elever som var frånvarande eller som flyttat till annan skola fick möjlighet att fylla i enkäten i hemmet. Innan enkäterna lämnades ut i klassrummet informerade SCBs personal eleverna om syftet med undersökningen och om att det var frivilligt att besvara enkäten.

Föräldraenkäterna genomfördes som postenkäter med två påminnelser till de föräldrar som ej besvarat enkäten. I det informationsbrev som medföljde enkäten framgick bakgrund, syfte och att undersökningen genomfördes i samarbete med SCB. Information gavs också om att det var frivilligt både för deras egen och elevernas del att delta. Föräldraenkäten skickades varje år ut innan eleverna fick besvara sina enkäter. Antalet elever som av föräldrarna ej tilläts att delta varierade olika år mellan 64 och 75.

För elevenkäterna var svarsfrekvensen 88 % i årskurs 7 (n =1673), 87 % i årskurs 8 (n=1690) och 82 % i årskurs 9 (n=1561). För föräldraenkäten var svarsfrekvensen 74 % i årskurs 7 (n=1430), 77 % i årskurs 8 (n=1474) och 73 % i årskurs 9 (n=1402) (SCB, Teknisk rapport från undersökning, ESAPP 2001-2003, 2005).

I denna rapport redovisas endast uppgifter om de elever som i samtliga tre årskurser besvarat frågor om sina alkohol- och drogvänor (n= 1222) och om deras föräldrar (n=1179). Materialet omfattar därmed dels 578 pojkar samt 573 föräldrar eller andra vårdnadshavare till dessa pojkar, dels 644 flickor och 573 föräldrar eller andra vårdnadshavare till dessa flickor.

3. Syfte

Det övergripande syftet i denna rapport är att beskriva utvecklingen av alkohol- och drogvänorna, tillgängligheten till alkohol samt förekomsten av problem i samband med den egna alkoholkonsumtion bland eleverna från årskurs 7 till 9. Ytterligare ett syfte är att beskriva föräldrarnas bjudvanor av alkohol samt samband mellan dessa bjudvanor och elevernas alkoholvanor. Rapporten kommer också att beskriva utvecklingen av upplevda problem i samband med alkoholkonsumtion bland eleverna. I samtliga dessa avseenden belyses skillnader mellan pojkar och flickor och i vissa fall belyses även skillnader mellan grupper av elever med olika alkoholvanor.

4. Elevernas alkoholvanor

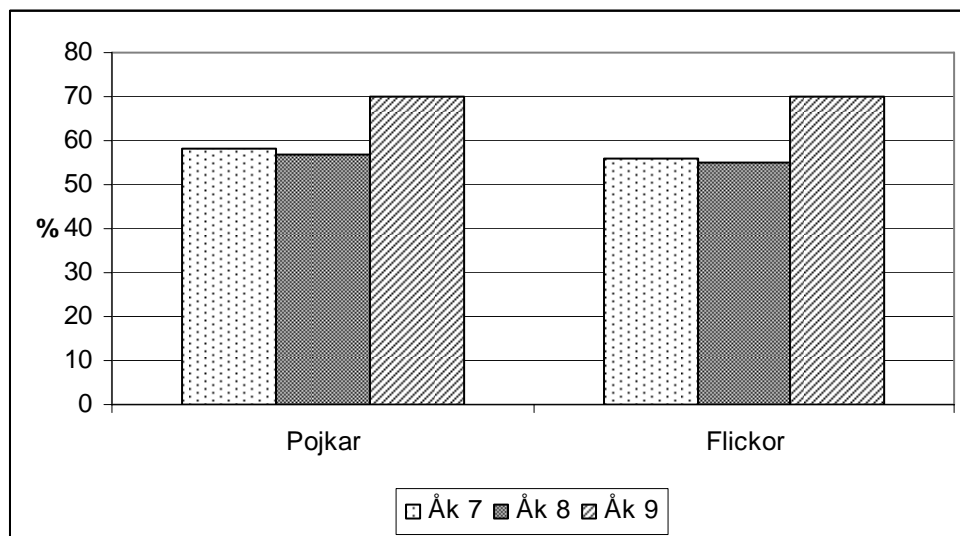
Inledningsvis redovisas i avsnitt 4.1 hur andelen alkoholkonsumenter bland samtliga elever utvecklas från årskurs 7 till 9. Från och med avsnitt 4.2. begränsas redovisningen till de elever som är alkoholkonsumenter.

4.1 Alkoholkonsumenter

De elever som uppgav att de "brukar" dricka folköl, starköl, vin eller sprit "en gång per år eller mer sällan" definieras som *alkoholkonsumenter*. Det bör dock observeras, som framgått i kapitel 2, att det i årskurs 7 men inte i årskurs 8 och 9 bland alkoholkonsumenterna fanns elever som drack mindre än ett glas av samtliga drycker.

Redan i årskurs 7 var 58 % av pojkarna och 56 % av flickorna alkoholkonsumenter. I årskurs 9 hade andelen alkoholkonsumenter ökat till 70 % bland både pojkar och flickor (se figur 1). Den förväntade men uteblivna ökningen av andelen alkoholkonsumenter från årskurs 7 till 8 torde förklaras av förändringen i formuleringen av den första alkoholfrågan i enkäten.

Figur 1: Andel alkoholkonsumenter bland pojkar och flickor i årskurs 7, 8 och 9.



Pojkar N=572/573/573; Flickor N=636/640/642

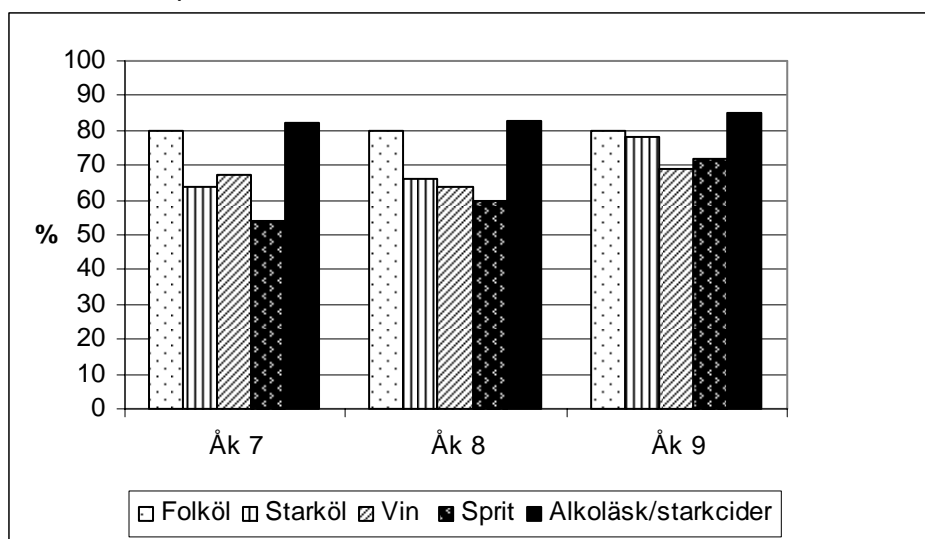
4.2 Konsumenter av olika alkoholdrycker

Det skall betonas att de uppgifter som i fortsättningen redovisas om utvecklingen av elevernas alkoholvanor endast avser de *alkoholkonsumerande* eleverna.

Figur 2a och 2b visar andelen av de alkoholkonsumerande eleverna som uppgav att de brukar konsumera respektive alkoholdryck minst "en gång per år eller mer sällan".

Bland pojkarna (figur 2a) var folköl och alkoläsk/starkcider de drycker som de flesta drack. I samtliga årskurser drack ungefär 80 % av alkoholkonsumenterna folköl och drygt 80 % drack alkoläsk/starkcider. Särskilt mycket ökade andelarna som drack starköl respektive sprit. Andelen som drack starköl ökade från 64 % i årskurs 7 till 78 % i årskurs 9 medan andelen som drack sprit ökade från 54 % till 72 %. Andelen som drack vin varierade mellan, som lägst 64 % i årskurs 8 och som högst 69 % i årskurs 9.

Figur 2a: Andel konsumenter av olika alkoholdrycker bland pojkar i årskurs 7, 8 och 9.

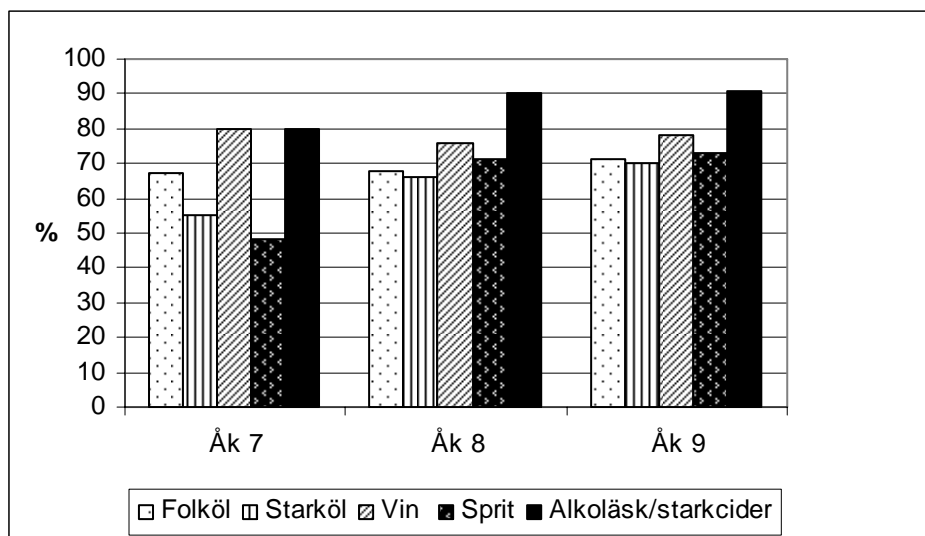


N=332/326/401

Bland flickorna (figur 2b) var vin och alkoläsk/starkcider de drycker som de flesta drack. Andelen som drack vin var cirka 80 % i samtliga årskurser medan andelen som konsumerade alkoläsk/starkcider ökade från 80 % i årskurs 7 till 91 % i årskurs 9. Andelen som konsumerade starköl respektive sprit ökade framförallt från årskurs 7 till 8. Andelen som drack starköl ökade från 55 % i årskurs 7 till 66 % i årskurs 8 och i årskurs 9 uppgick den till 70 %. Andelen som drack sprit ökade från 48 % i årskurs 7 till 71 % i årskurs 8 och i årskurs 9 var den 73 %.

Både bland pojkarna och flickorna konsumerades alkoläsk/starkcider i stor utsträckning i samtliga årskurser trots att denna dryck endast säljs på Systembolaget. Gemensamt för pojkarna och flickorna var också att en större andel elever konsumerade flera olika alkoholdrycker i årskurs 9 än vad de gjorde i årskurs 7 och 8.

Figur 2b: Andel konsumenter av olika alkoholdrycker bland flickor i årskurs 7, 8 och 9.



N=356/354/450

4.3 Genomsnittlig årskonsumtion

Uppgifter om hur ofta och hur mycket folköl, mellanöl/starköl, vin och sprit eleverna *vanligen* dricker har använts för att beräkna deras årskonsumtion (se bilaga 1). Mängden alkohol i olika drycker har omräknats till liter 100 % alkohol, det vill säga ren alkohol. I beräkningen av *årskonsumtionen av de olika alkoholdryckerna* ingår endast de elever som drack just den drycken. I beräkningen av *den totala årskonsumtionen* summeras hur mycket alla alkoholkonsumerande elever druckit av de olika dryckerna.

Tabell 1: Genomsnittlig årskonsumtion i liter alkohol 100 % per alkoholdryck och totalt bland pojkar och flickor i årskurs 7, 8 och 9.

| | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
|------------------|-------------------|-------------------|-------------------|
| Folköl | | | |
| - Pojkar | 0,2 liter (N=240) | 0,6 liter (N=221) | 0,9 liter (N=287) |
| - Flickor | 0,2 liter (N=206) | 0,6 liter (N=216) | 0,6 liter (N=281) |
| Mellanöl/starköl | | | |
| - Pojkar | 0,3 liter (N=181) | 0,9 liter (N=191) | 1,0 liter (N=181) |
| - Flickor | 0,3 liter (N=170) | 0,7 liter (N=206) | 0,7 liter (N=159) |
| Vin | | | |
| - Pojkar | 0,1 liter (N=190) | 0,4 liter (N=168) | 0,3 liter (N=224) |
| - Flickor | 0,2 liter (N=243) | 0,3 liter (N=243) | 0,4 liter (N=325) |
| Sprit | | | |
| - Pojkar | 0,3 liter (N=137) | 0,6 liter (N=163) | 0,6 liter (N=257) |
| - Flickor | 0,5 liter (N=142) | 0,6 liter (N=226) | 0,6 liter (N=300) |
| Totalt | | | |
| - Pojkar | 0,5 liter (N=255) | 1,6 liter (N=250) | 2,0 liter (N=234) |
| - Flickor | 0,7 liter (N=259) | 1,5 liter (N=289) | 1,7 liter (N=277) |

Bland både pojkar och flickor var det årskonsumtionen av folköl som ökade mest från årskurs 7 till 9 (se tabell 1). Bland pojkarna mer än fyrdubblades den genomsnittliga konsumtionen av folköl, från 0,2 till 0,9 liter alkohol 100 %. Bland flickorna tredubblades folkölskonsumtionen från 0,2 liter alkohol i årskurs 7 till 0,6 liter både i årskurs 8 och 9. I årskurs 7 motsvarar pojkarnas konsumtion av folköl 12 burkar per år och i årskurs 9 har den ökat till 52 burkar per år. Flickornas konsumtion av folköl ökade från 12 burkar per år i årskurs 7 till 34 burkar per år i årskurs 8 och 9.

Pojkarnas årskonsumtion av mellanöl/starköl tredubblades mellan årskurs 7 och 8 och följdes av en mindre ökning i årskurs 9. Flickornas konsumtion av mellanöl/starköl mer än fördubblades från årskurs 7 till 8 och låg sedan på samma nivå i årskurs 9 (se tabell 1). Ökningen bland pojkarna motsvarade 30 burkar och bland flickorna 19 burkar.

Det är i allmänhet årskonsumtionen av vin som var lägst och det är också den som förändras minst. Pojkarna drack mest vin i årskurs 8 medan flickorna gjorde det i årskurs 9. De drack då motsvarande 4,5 flaskor vin per år.

Bland både pojkar och flickor ökade årskonsumtionen av sprit från årskurs 7 till 8 och förblev sedan oförändrad i årskurs 9. Pojkarnas årskonsumtion fördubblades från 0,3 till 0,6 liter alkohol 100 % medan flickornas årskonsumtion ökade från 0,5 till 0,6 liter. Bland pojkarna ökade konsumtionen av sprit från 70 cl (en flaska) till drygt 2 flaskor per år medan flickornas konsumtion ökade från knappt två till lite drygt två flaskor sprit per år.

Pojkarnas genomsnittliga totala årskonsumtion fyrdubblades från årskurs 7 till 9, från 0,5 till 2,0 liter alkohol 100 %. Bland flickorna mer än fördubblades den totala årskonsumtionen, från 0,7 till 1,7 liter alkohol 100 %. Bland pojkarna motsvarade det en ökning från knappt 2 till 7 flaskor sprit (70 cl 40 % alkohol) per år eller i genomsnitt från 12 till 41 cl sprit per månad. Bland flickorna motsvarade det en ökning från 2,5 till 6 flaskor sprit per år eller i genomsnitt från 10 till 41 cl sprit per månad.

Särskilt snabbt utvecklades alltså både årskonsumtionen av de olika alkoholdryckerna och den totala årskonsumtionen mellan årskurs 7 och 8. Att de genomsnittliga konsumtionsnivåerna var lägst i årskurs 7 var visserligen förväntat. Det bör dock än en gång påpekas att det bland alkoholkonsumenterna i årskurs 7 fanns elever som drack mycket små mängder alkohol, något som självfallet drar ner de genomsnittliga konsumtionsnivåerna (se kapitel 2).

I årskurs 7 drack pojkar och flickor i genomsnitt samma mängder folköl och mellanöl/starköl och i årskurs 8 drack de lika mycket folköl. I alla tre årskurserna drack pojkar och flickor ungefär samma mängder vin. I årskurs 7 drack flickorna mer sprit än pojkarna men i både årskurs 7 och 8 drack de lika mycket. I årskurs 7 var flickornas totala årskonsumtion högre än pojkarnas och i årskurs 8 drack flickorna nästan lika mycket som pojkarna. Det är pojkarnas högre konsumtion av olika sorters öl som gör att deras totala årskonsumtion i årskurs 9 blev högre än flickornas.

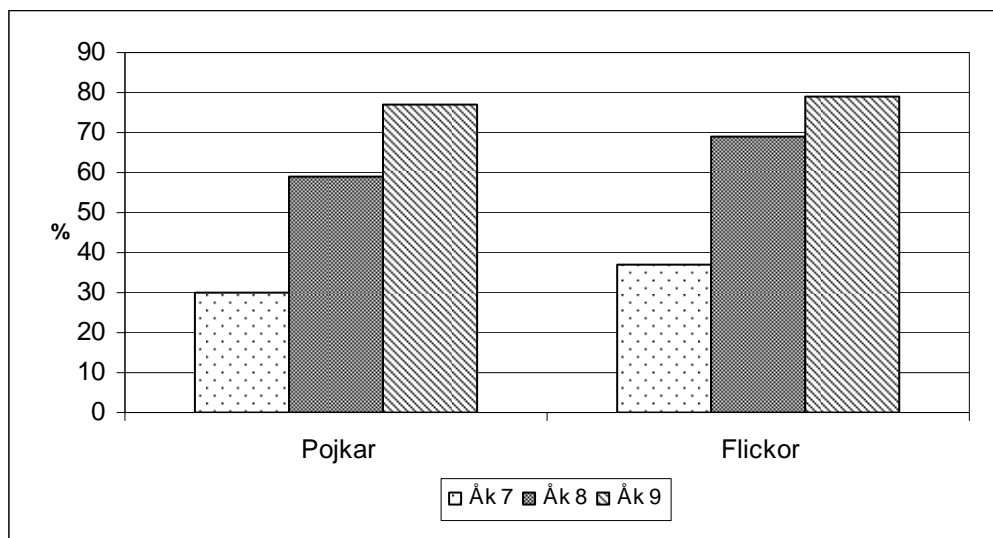
4.4 Berusningsdrickande

Berusningsdrickande bland eleverna kan belysas både subjektivt och mer objektivt: I det första fallet handlar det om elevernas upplevelse av att ha blivit berusade. Sannolikt uppfattar olika elever berusning på olika sätt och dessutom kan samma elev uppfatta saken olika vid olika tillfällen. I det andra fallet handlar det om intensivkonsumtion som innebär att vid ett och samma tillfälle dricka en stor mängd alkohol som är densamma för alla.

4.4.1 Självupplevd berusning

Bland pojkarna ökade andelen som åtminstone någon gång druckit alkohol så att de känt sig berusade från 30 % i årskurs 7 till 59 % i årskurs 8 och till 77 % i årskurs 9. Bland flickorna ökade andelen som någon gång känt sig berusade från 37 % i årskurs 7 till 69 % i årskurs 8 och till 79 % i årskurs 9 (se figur 3). Bland både pojkar och flickor var alltså ökningen särskilt stor från årskurs 7 till 8. I årskurs 9 var det mer än dubbelt så många pojkar och flickor, som i årskurs 7, som någon gång druckits sig berusade. I alla årskurser var det oftast flickorna som upplevt sig vara berusade men i årskurs 9 förekom upplevelse av berusning nästan lika ofta bland både flickor och pojkar.

Figur 3: Andel pojkar och flickor som någon gång druckit så att de känt sig berusade i årskurs 7, 8 och 9.



Pojkar N= 332/323/399; Flickor N=336/352/445

4.4.2 Berusning i årskurs 8 och 9 bland dem som berusat sig i årskurs 7 och 8

Av särskilt intresse är att se huruvida de elever som åtminstone någon gång under en årskurs har druckit så att de känt sig berusade också gjorde det i nästa årskurs.

Av de elever som berusade sig i årskurs 7 berusade sig nästan alla också i årskurs 8 (86 % av pojkarna och 91 % av flickorna). Bland de elever som aldrig berusade sig i årskurs 7 berusade sig ungefär hälften i årskurs 8 (46 % av pojkarna och 51 % av flickorna).

Så gott som alla elever som i årskurs 8 berusade sig, berusade sig också i årskurs 9 (96 % av både pojkar och flickor). Bland de elever som aldrig berusade sig i årskurs 8 var det 58 % av både flickor och pojkar som drack sig berusade i åk 9.

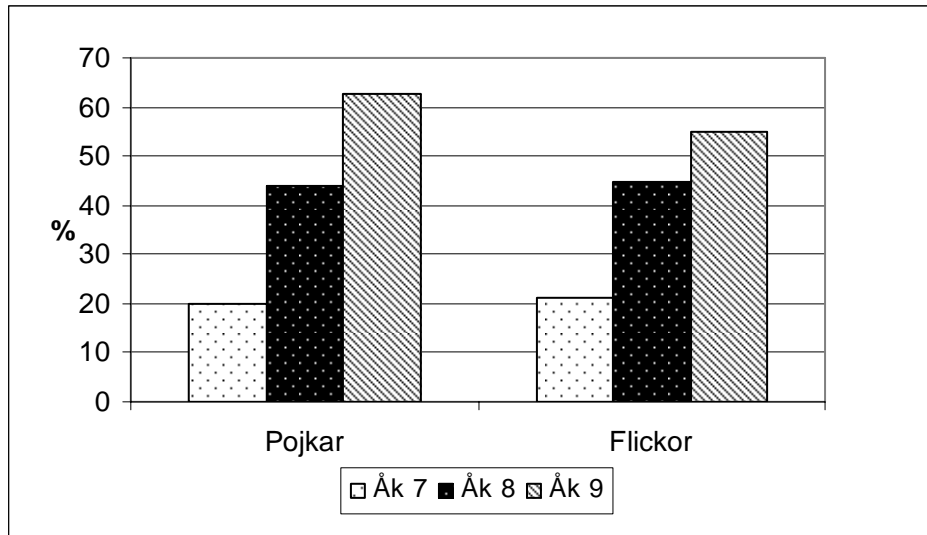
4.4.3 Intensivkonsumtion

Med *intensivkonsumtion* avses att dricka alkohol som motsvarar sex burkar folköl eller fyra burkar starköl eller fyra stora flaskor starkcider eller en hel flaska vin eller en halv flaska sprit vid ett och samma tillfälle. Det rör sig alltså om en mängd alkohol som är så stor att den även torde göra många vuxna berusade. Intensivkonsumtion definieras på samma sätt för pojkar och flickor trots att flickor tål alkohol sämre än pojkar.

Från årskurs 7 till 8 mer än fördubblades andelen pojkar och flickor som åtminstone någon gång intensivkonsumerat alkohol, från cirka 20 till drygt 40 %. Andelen som intensiv-

konsumerat åtminstone någon gång fortsatte att öka i årskurs 9 men blir då vanligare bland pojkar (63 %) än flickor (55 %) (se figur 4).

Figur 4: Andel pojkar och flickor som någon gång intensivkonsumerat i årskurs 7, 8 och 9.



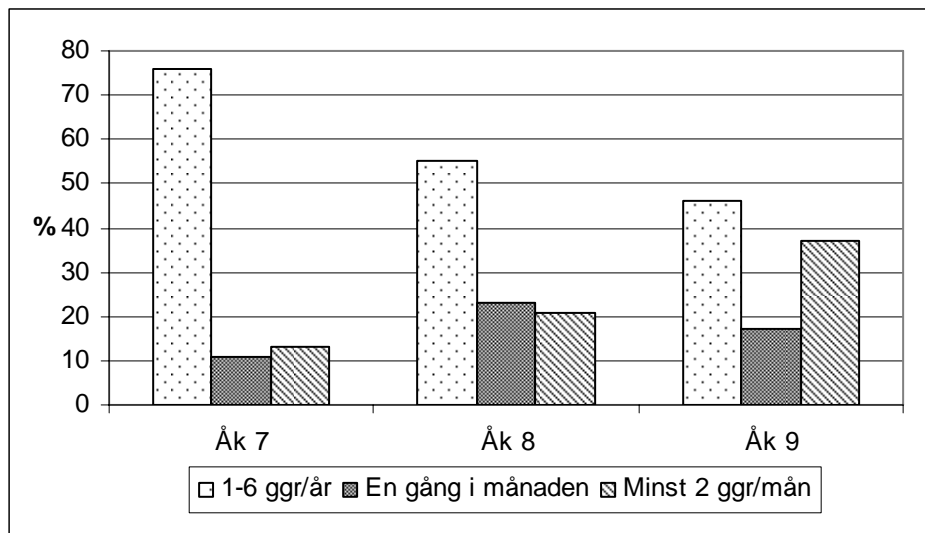
Pojkar N=319/319/399; Flickor N=340/349/445

4.4.3.1 Hur ofta eleverna intensivkonsumerar

Bland de pojkar som åtminstone någon gång intensivkonsumerade minskade andelen som gör det sällan (1-6 gånger per år). Samtidigt ökade andelen som intensivkonsumerade två gånger per månad eller oftare, från 13 % i årskurs 7 till 21 % i årskurs 8 och till 37 % i årskurs 9, alltså en tredubbling från årskurs 7 till 9 (se figur 5a). Utvecklingen bland flickorna var något annorlunda. Andelen som uppgav att intensivkonsumtion förekom sällan (1-6 gånger per år) var ungefär densamma i årskurs 7 och 9 (57-58 %) och lägst i årskurs 8 (44 %). I årskurs 8 var det således vanligast både att flickor intensivkonsumerade minst en gång i månaden (56 %) och två gånger per månad eller oftare (32 %) (se figur 5b).

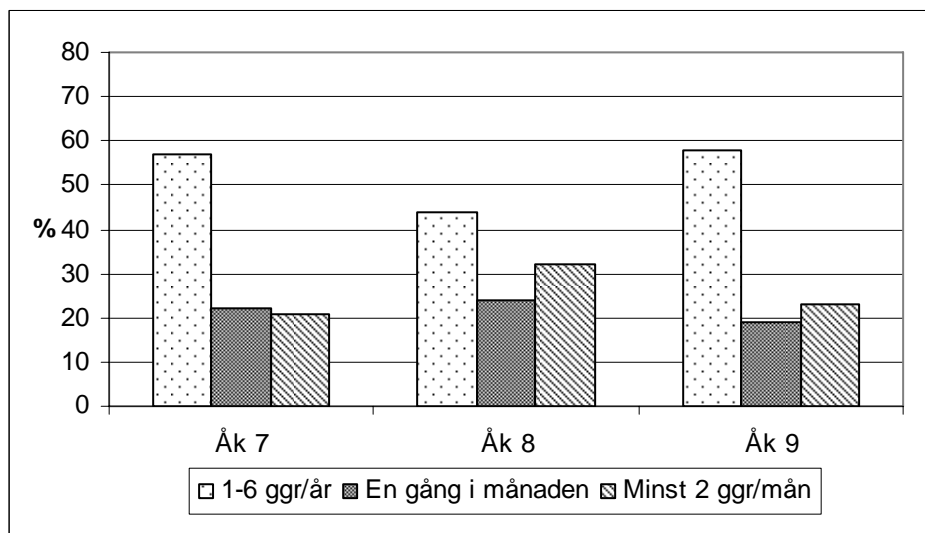
I årskurs 7 var det oftare flickor än pojkar som intensivkonsumerade både en gång i månaden (22 respektive 11 %) och minst två gånger per månad (21 respektive 13 %). I årskurs 8 var intensivkonsumtion minst två gånger per månad fortfarande vanligare bland flickor än pojkar (32 respektive 21 %). I årskurs 9 var det däremot det omvända förhållandet, då intensivkonsumerade fler pojkar än flickor två gånger per månad eller oftare (37 respektive 23 %) (se figur 5a och 5b).

Figur 5a: Antal gånger intensivkonsumtion förekommit bland pojkar i årskurs 7, 8 och 9.



N=75/151/262

Figur 5b: Antal gånger intensivkonsumtion förekommit bland flickor i årskurs 7, 8 och 9.



N=82/159/248

Bland pojkarna ökade således både förekomst och frekvens av intensivkonsumtion ju äldre de blev (se figur 4 och figur 5a), utvecklingen var alltså den förväntade. Även bland flickorna ökade förekomst av intensivkonsumtion med stigande ålder men antalet tillfällen med intensivkonsumtion var högst i årskurs 8 (se figur 4 och figur 5b).

4.5 Samband mellan berusning i årskurs 7 och årskonsumtion i årskurs 7, 8 och 9

De pojkar och flickor som i årskurs 7 åtminstone någon gång drack alkohol så att de känt sig berusade hade genomgående en högre årskonsumtion än de som aldrig upplevt att de druckit sig berusade. Deras konsumtion var således högre inte bara i årskurs 7 utan även i årskurs 8 och 9 (se tabell 2).

Från årskurs 7 till årskurs 8 mer än fördubblades årskonsumtionen bland de pojkar som redan i årskurs 7 vid åtminstone något tillfälle upplevde att de drack till berusning. Under samma period nästan fördubblades årskonsumtionen bland de flickor som känt sig berusade redan i årskurs 7. I årskurs 9 fortsatte konsumtionen bland dessa pojkar och flickor att öka ytterligare men då på en lägre nivå (se tabell 2).

De elever som aldrig känt sig berusade i årskurs 7 drack då mycket små mängder alkohol. Trots att deras årskonsumtion mångdubblades till årskurs 9 var den bland pojkarna nästan hälften och bland flickorna hälften av vad som rapporterades av dem som druckit så att de känt sig berusade i årskurs 7.

Tabell 2: Samband mellan upplevd berusning i årskurs 7 och genomsnittlig årskonsumtion i liter alkohol 100 % bland pojkar och flickor i årskurs 7, 8 och 9.

| Har någon gång druckit så att de känt sig berusade i åk 7 | | Genomsnittlig årskonsumtion i liter alkohol 100 % | | |
|---|---------|---|-------------------|-------------------|
| | | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
| Ja | Pojkar | 1,2 liter (N=107) | 2,6 liter (N=93) | 3,0 liter (N=100) |
| | Flickor | 1,4 liter (N=136) | 2,4 liter (N=129) | 2,6 liter (N=133) |
| Nej | Pojkar | 0,1 liter (N=177) | 1,2 liter (N=137) | 1,7 liter (N=179) |
| | Flickor | 0,1 liter (N=168) | 1,0 liter (N=142) | 1,3 liter (N=188) |

4.6 Sammanfattning och kommentarer

Andelen alkoholkonsumenter ökade mellan årskurs 7 och 9. Det finns dock skäl att tro att andelen alkoholkonsumenter i årskurs 7 överskattades i denna studie eftersom även elever som druckit mycket små mängder då definierades som alkoholkonsumenter (se kapitel 2).

Utvecklingen för de olika alkoholdryckerna visade en tydlig ökning av andelarna som konsumerar sprit bland både pojkar och flickor samt för starköl bland pojkar och alkoläsk/starkcider bland flickor.

Elevernas genomsnittliga årskonsumtion ökade för varje år. I årskurs 7 var konsumtionen högre bland flickor än pojkar men i årskurs 8 och 9 drack pojkarna mer än flickorna.

Både andelen pojkar och flickor som druckit alkohol så att de åtminstone någon gång känt sig berusade ökade från årskurs 7 till 9. Andelen flickor som någon gång upplevt att de varit berusade var dock högre i samtliga årskurser.

Andelen elever som åtminstone någon gång intensivkonsumerat ökade från årskurs 7 till 9. Både bland pojkar och flickor var det cirka 20 % i årskurs 7 och drygt 40 % i årskurs 8 som intensivkonsumerat. Andelen som intensivkonsumerar var i årskurs 9 större bland pojkarna (63 %) än bland flickorna (55 %). Andelen som intensivkonsumerade minst 2 gånger per månad var högre bland flickorna än pojkarna både i årskurs 7 och 8. I årskurs 9 var däremot andelen pojkar med detta konsumtionsmönster påtagligt högre än bland flickorna.

De elever som redan i årskurs 7 druckit så mycket att de åtminstone någon gång känt sig berusade hade i årskurs 9 en högre årskonsumtion än de elever som aldrig druckit sig berusade i årskurs 7. Skillnaderna är markanta och årskonsumtionen i årskurs 9 är både bland pojkar och flickor ungefär dubbelt så hög bland dem som druckit sig berusade i årskurs 7.

5. Elevernas tillgång till alkohol

I avsnitt 5.1 redovisas hur eleverna får tag på alkohol och hur detta utvecklas från årskurs 7 till 9. I 5.2 belyses mer ingående föräldrarnas bjudvanor när det gäller alkohol och hur de utvecklas från årskurs 7 till 9.

5.1 Anskaffningssätt av olika alkoholdrycker

Frågorna om anskaffningssätt avsåg hur eleverna *vanligen* får tag på folköl, mellanöl/starköl, vin och sprit. Anskaffningssätt för en viss alkoholdryck redovisas endast för dem som är konsumenter av just den drycken.

Vissa av de svarsalternativ som kunde anges för anskaffningssätt har i den följande texten slagits samman. Följande kategorier redovisas: *Köper själv*; *Syskon/kompisar* (syskon; kompisar eller kompisars syskon); *Föräldrar* (med lov; utan lov); *Annan vuxen* (20 år eller äldre som bjuder; som köper ut; i skolan eller dess närhet) samt *Annat sätt*. I bilaga 2, tabellerna 15-18, redovisas fördelningen av varje alkoholdryck för samtliga svarsalternativ och kategorier.

5.1.1 Folköl

Trots åldersgränsen på 18 år för försäljning av folköl i livsmedelsaffärer tilläts ofta yngre ungdomar själva köpa folköl. Den andel av de *folkölskonsumerande* eleverna som själva gör sina inköp av folköl nästan tredubblades från årskurs 7 till 9, bland pojkarna från 16 till 46 % och bland flickorna från 14 till 38 %.

I årskurs 7 var det vanligast att eleverna fick tag på folköl genom sina föräldrar (med eller utan lov), något som gällde 59 % av pojkarna och 65 % av flickorna. Föräldrarnas roll minskade betydligt redan i årskurs 8 och än mer i årskurs 9 då bara 20 % av pojkarna och 17 % av flickorna använde detta anskaffningssätt. Flickorna försåg sig både i årskurs 7 och 8 oftare än pojkarna med folköl utan lov från föräldrarna (se tabell 15 i bilaga 2).

Från årskurs 7 till 9 ökade syskon, kompisar eller kompisars syskon som anskaffningssätt, bland pojkar från 36 till 59 % och bland flickor från 47 till 71 %. I både årskurs 8 och 9 var detta sätt att få tag på folköl det vanligaste bland både pojkar och flickor. I huvudsak var det kompisar och kompisars syskon som försåg både pojkar och flickor med folköl medan de egna syskonen mer sällan var behjälpliga (se tabell 15 i bilaga 2).

Även annan vuxen spelade en allt större roll ju äldre eleverna blev. I årskurs 9 fick 34 % av pojkarna och 43 % av flickorna tag i folköl på detta sätt. I årskurs 8 och 9 handlade det oftast om att den vuxne köpte ut åt eleverna, något som i årskurs 9 utnyttjades av 29 % av pojkarna och 34 % av flickorna (se tabell 15 i bilaga 2).

5.1.2 Mellanöl/starköl

Både *mellanöl/starkölskonsumerande* pojkar och flickor fick i stor och ökande omfattning tag på mellanöl/starköl genom syskon, kompisar och kompisars syskon. Från årskurs 7 till 9 ökade detta anskaffningssätt bland pojkarna från 43 till 62 % och bland flickorna från 57 till 71 %. Pojkarna använde sig oftast av denna möjlighet i årskurs 8 och 9 medan det för flickorna var det vanligaste sättet att få tag i mellanöl/starköl i samtliga årskurser. Också när det gäller mellanöl/starköl är det huvudsakligen kompisar och deras syskon som försåg eleverna (se tabell 16 i bilaga 2).

Annan vuxen spelade även här en allt större roll. I årskurs 9 kunde 45 % av pojkarna och 52 % av flickorna skaffa mellanöl/starköl genom en sådan person. Vanligast var att den vuxne köpte ut dessa drycker åt eleverna. I årskurs 9 kunde cirka 40 % av både pojkar och flickor komma över mellanöl/starköl på detta sätt (se tabell 16 i bilaga 2).

Bland eleverna sjönk andelen som fick tag på mellanöl/starköl genom föräldrarna kraftigt från årskurs 7 till 9, bland pojkarna från 52 till 16 % och bland flickorna från 53 till 20 %. Flickorna försåg sig i både årskurs 7 och 8 oftare än pojkarna med mellanöl/starköl utan att ha föräldrarnas lov (se tabell 16 i bilaga 2).

Från årskurs 7 till 9 fick omkring 30 % av både pojkar och flickor tag i mellanöl/starköl på annat sätt.

5.1.3 Vin

I årskurs 7 fick 67 % av de pojkar och 71 % av de flickor som var *vinkonsumenter* tag på vin genom föräldrarna. Möjligheterna att få tag på vin genom föräldrarna minskade i årskurs 8 och än mer i årskurs 9 då 39 % av pojkarna och 49 % av flickorna använde detta anskaffningssätt. Jämfört med andra alkoholdrycker var därmed vin den alkoholdryck som de flesta elever oftast fick tag på genom sina föräldrar. Dessutom var vin den dryck som eleverna oftast fick med lov från föräldrarna. I alla årskurser var det vanligare bland flickor än pojkar att utan föräldrarnas lov förse sig med vin (se tabell 17 i bilaga 2).

Eleverna kunde från årskurs 7 till 9 i ökande omfattning få tag i vin genom syskon, kompisar och kompisars syskon. Bland pojkarna rörde det sig om en ökning från 18 till 42 % och bland flickorna från 34 till 64 %. Det var oftast kompisar och kompisars syskon som var villiga att förse eleverna med vin. Det var bara flickor i årskurs 9 som oftare fick tag i vin genom syskon, kompisar och kompisars syskon än genom föräldrarna (se tabell 17 i bilaga 2).

Även vin anskaffades i ökande omfattning av annan vuxen. I årskurs 9 fick 30 % av pojkarna och 48 % av flickorna tag i vin på detta sätt. I årskurs 8 och 9 bestod annans vuxens insats oftast av att köpa ut vin. I årskurs 9 skaffade 22 % av pojkarna och 31 % av flickorna vin genom att annan vuxen köpte ut. I årskurs 8 blev dessutom var fjärde flicka bjuden på vin av annan vuxen (se tabell 17 i bilaga 2).

5.1.4 Sprit

Syskon, kompisar och kompisars syskon försåg i stor och ökande omfattning *spritkonsumerande* elever med sprit. Från årskurs 7 till 9 ökade andelen som använde sig av detta anskaffningssätt bland pojkarna från 38 till 62 % och bland flickorna från 55 till 71 %. Liksom för andra alkoholdrycker så var det huvudsakligen kompisar och deras syskon som var eleverna behjälpliga med att skaffa fram sprit. Pojkar fick i årskurs 8 och 9 oftast tillgång till sprit genom syskon, kompisar och kompisars syskon medan flickor i samtliga årskurser hade detta som sitt vanligaste anskaffningssätt (se tabell 18 i bilaga 2).

Även när det gäller sprit spelade annan vuxen en ökande roll och i årskurs 9 försåg 40 % av pojkarna och 50 % av flickorna med sprit på detta sätt. Återigen innebär den vuxnes insats oftast att köpa ut sprit. I årskurs 9 använde sig 36 % av pojkarna och 39 % av flickorna av denna möjlighet (se tabell 18 i bilaga 2).

I årskurs 7 fick 44 % av pojkarna och 47 % av flickorna tag på sprit genom föräldrarna. I årskurs 9 hade denna möjlighet att skaffa sprit minskat och användes då av 24 % av pojkarna och 37 % av flickorna. Föräldrarna hade i årskurs 8 och 9 oftast inte givit pojkarna lov att förse sig med sprit och i samtliga årskurser var det vanligast att flickorna olovades försåg sig med sprit (se tabell 18 i bilaga 2).

5.1.5 Sammanfattning och kommentarer

Det var i huvudsak endast folköl som eleverna uppgav att de själva köpte i affär och detta sätt att skaffa folköl på ökade ju äldre de blev. I årskurs 9 handlade 46 % av de pojkar och 38 % av de flickor som är folkölskonsumenter själva folköl, trots att de inte uppnått åldersgränsen för inköp.

Eleverna uppgav dessutom i ökande utsträckning att de kunde skaffa folköl, mellanöl/starköl, vin och sprit genom annan vuxen som köpte ut åt dem. I årskurs 9 kunde cirka 40 % av de pojkar och flickor som drack mellanöl/starköl och sprit skaffa dessa drycker genom annan vuxen som alltså då ägnar sig åt langning. Det är troligt att betalning även förekom när anskaffning sker genom syskon, kompisar och kompisars syskon och även här rör det sig om langning.

Anskaffning av alkohol genom förmedling av syskon, kompisar och kompisars syskon ökade särskilt snabbt med stigande ålder. Det finns dock anledning att påpeka att det betydligt oftare är kompisar och *deras* syskon än de egna syskonen som försåg eleverna med olika alkoholdrycker. I årskurs 9 fick de flesta pojkar och flickor tag i folköl, mellanöl/starköl och sprit genom syskon, kompisar och kompisars syskon. Cirka 60 % av de pojkar och cirka 70 % av de flickor som konsumerar dessa drycker använder detta anskaffningssätt när de vill ha tag i folköl, mellanöl/starköl och sprit. Bland flickor som drack vin använde sig i årskurs 9 dessutom de flesta (64 %) av syskon, kompisar och deras syskon för att få tillgång till vin.

Flickor försågs i större utsträckning än pojkar med samtliga alkoholdrycker av syskon, kompisar och kompisars syskon.

Anskaffning av olika alkoholdrycker genom föräldrarna var vanligast i årskurs 7 men denna möjlighet minskade ju äldre eleverna blev. Det var oftast vin eleverna kunde skaffa från sina föräldrar. I årskurs 9 fick cirka 40 % av de pojkar och hälften av de flickor som dricker vin tillgång till denna dryck genom föräldrarna. Det var i alla årskurser oftast flickorna som försåg sig med alkohol utan att först fråga föräldrarna om lov, oavsett alkoholdryck.

När de olika möjligheterna för annan vuxen att förse eleverna med alkohol summeras visar det sig att det oftast är flickorna som får tillgång till olika alkoholdrycker på detta sätt. I årskurs 9 får ungefär hälften av de flickor som dricker mellanöl/starköl, vin och sprit tag i dessa drycker genom annan vuxen.

Ur ett förebyggande perspektiv talar dessa resultat för betydelsen av två slags insatser: För det första, ett fortsatt och intensifierat arbete för att förhindra folkölsförsäljning till underåriga. För det andra, behöver metoder för att förhindra lagning från såväl syskon, kompisar och kompisars syskon som från andra vuxna utvecklas. När det gäller anskaffning genom föräldrarna finns anledning att återkomma till detta efter nästa avsnitt.

5.2 Föräldrarnas bjudvanor

I föregående avsnitt framgick att många elever fick tillgång till olika alkoholdrycker genom de egna föräldrarna. Det framgick också att detta sker både med och utan lov från föräldrarna. I detta avsnitt kommer föräldrarnas bjudvanor – som kan antas spegla en tillgänglighet till alkohol som föräldrarna är medvetna om och som de alltså har godkänt – att belysas mer ingående.

Det är enbart de elever som är *alkoholkonsument*er som besvarat frågorna om föräldrarnas bjudvanor och hur dessa utvecklas över åren. Ett metodproblem i sammanhanget är att det saknas uppgifter om vilka föräldrar som är alkoholkonsumenter och vilka drycker de i sådant fall konsumerar. Sannolikt har detta betydelse för vad och i vilken utsträckning de bjuder på alkohol.

Först redovisas *om det har hänt* att föräldrarna bjudit på alkohol och i så fall vilken alkoholdryck de bjudit på. Frågorna avsåg inte någon specificerad period men det kan antas att svaren speglar föräldrarnas bjudvanor under den årskurs då frågorna besvarades. Även hur mycket och hur ofta föräldrarna *brukar* bjuda på folköl, mellanöl/starköl/alkoholläsk/starkider, vin och sprit redovisas. Vidare presenteras i vilka sammanhang som föräldrarna bjöd på de olika alkoholdryckerna. Därefter belyses alkoholvanorna bland elever som bjudits på alkohol och elever som inte bjudits på alkohol. Avslutningsvis presenteras en jämförelse av samstämmigheten mellan vad elever och föräldrar uppgivit om vilka alkoholdrycker som föräldrarna bjudit på.

5.2.1 Andel föräldrar som bjuder på alkohol

I samtliga årskurser uppgav de flesta *alkoholkonsumerande* elever att *det har hänt* att de blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar. Andelen som blivit bjudna minskade dock från årskurs 7 till 9, mindre bland pojkarna (från 81 till 76 %) än bland flickorna (från 85 till 75 %). Den generella utvecklingen innebar alltså att föräldrarna i mindre utsträckning bjöd på alkohol ju äldre eleverna blev och att detta i större utsträckning gällde flickorna mer än pojkarna (se tabell 3).

Tabell 3: Andel pojkar och flickor som av föräldrarna blivit bjudna på olika alkoholdrycker i årskurs 7, 8 och 9.

| | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
|--|-------------|-------------|-------------|
| Folköl | | | |
| - Pojkar | 62% (N=319) | 56% (N=322) | 55% (N=397) |
| - Flickor | 55% (N=346) | 45% (N=351) | 41% (N=446) |
| Mellanöl, starköl, alkoholläsk eller cider | | | |
| - Pojkar | 55% (N=318) | 52% (N=322) | 45% (N=398) |
| - Flickor | 58% (N=344) | 60% (N=350) | 47% (N=444) |
| Vin | | | |
| - Pojkar | 63% (N=317) | 64% (N=323) | 59% (N=398) |
| - Flickor | 73% (N=348) | 68% (N=350) | 62% (N=447) |
| Sprit | | | |
| - Pojkar | 28% (N=318) | 27% (N=322) | 27% (N=397) |
| - Flickor | 22% (N=346) | 28% (N=346) | 25% (N=447) |
| Totalt | | | |
| - Pojkar | 81% (N=332) | 80% (N=322) | 76% (N=399) |
| - Flickor | 85% (N=348) | 81% (N=352) | 75% (N=449) |

Förändringarna från årskurs 7 till 9 var dock små, som störst 14 procentenheter (flickor som blivit bjudna på folköl). Andelen pojkar som blivit bjudna på folköl minskade från 62 till 55 % och andelen som blivit bjudna på mellanöl/starköl/ alkoholläsk/starkcider minskade från 55 till 45 %. Däremot var andelen pojkar som blivit bjudna på vin respektive sprit mer konstant (vin cirka 62 % och sprit cirka 27 %). De drycker som pojkarna i störst utsträckning blivit bjudna på av sina föräldrar i samtliga årskurser var folköl och vin.

Andelen flickor som blivit bjudna på folköl minskade från 55 till 41 % och andelen som blivit bjudna på mellanöl/starköl/alkoholläsk/starkcider minskade från 58 till 47 %. Andelen flickor som blivit bjudna på sprit ökade en aning från 22 % till 25 %.

Utvecklingen av andelen elever som blivit bjudna på alkohol är av flera skäl svårtolkad. Dels är frågan ställd som en livstidsfråga "om det har hänt..." och dels förändras gruppen alkoholkonsumenter. Oavsett detta kan det konstateras att det är vanligt att elever som är alkoholkonsumenter också har blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar.

5.2.2 Omfattningen av föräldrarnas bjudvanor

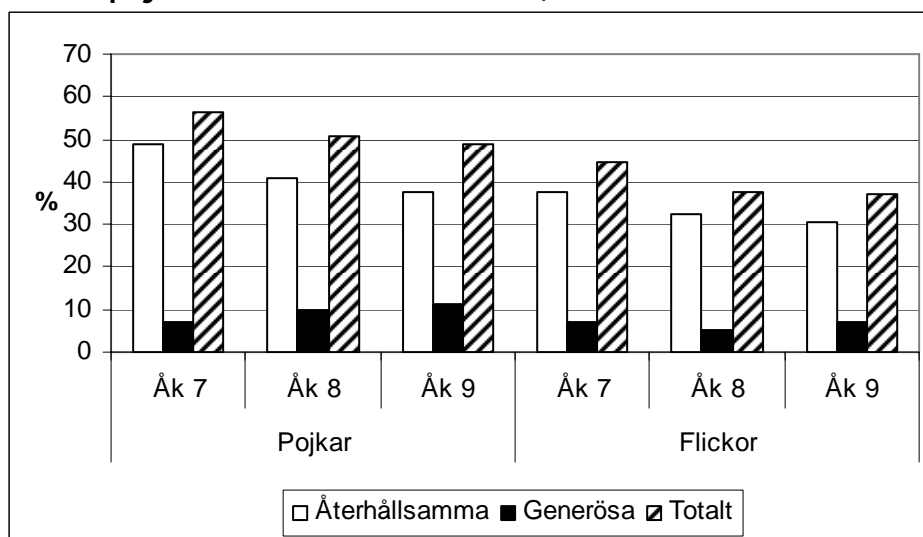
Utifrån elevernas uppgifter om hur mycket och hur ofta föräldrarna bjudit på alkohol gjordes en indelning av föräldrarna i två kategorier: Föräldrar till elever som blivit bjudna både sällan och i små mängder benämns *Återhållsamma föräldrar* medan föräldrar till elever

som blir bjudna ofta eller i stora mängder¹ benämns *Generösa föräldrar*. Hur dessa båda kategorier definieras för olika alkoholdrycker framgår i texten nedan.

När det gäller både *folköl* och *mellanöl/starköl/alkoläsk och starkcider* har de elever som inte blivit bjudna oftare än 2-6 gånger per år och då inte på mer än en flaska eller burk per tillfälle *Återhållsamma föräldrar*. De elever som blivit bjudna minst en gång i månaden oavsett mängd men också de som åtminstone någon gång blivit bjudna på mer än en burk folköl och mellanöl/starköl/alkoläsk eller starkcider har *Generösa föräldrar*.

De flesta *folkölskonsumerande* pojkar och flickor som blivit bjudna på folköl av sina föräldrar blev sällan bjudna och dessutom bjöds de då på små mängder. I årskurs 8 och 9 blev cirka 10 % av pojkarna bjudna på folköl minst en gång per månad eller så bjöds de på mer än ett glas folköl per tillfälle (se figur 6a).

Figur 6a: Omfattningen av föräldrarnas bjudvanor då det gäller folköl bland pojkar och flickor i årskurs 7, 8 och 9.

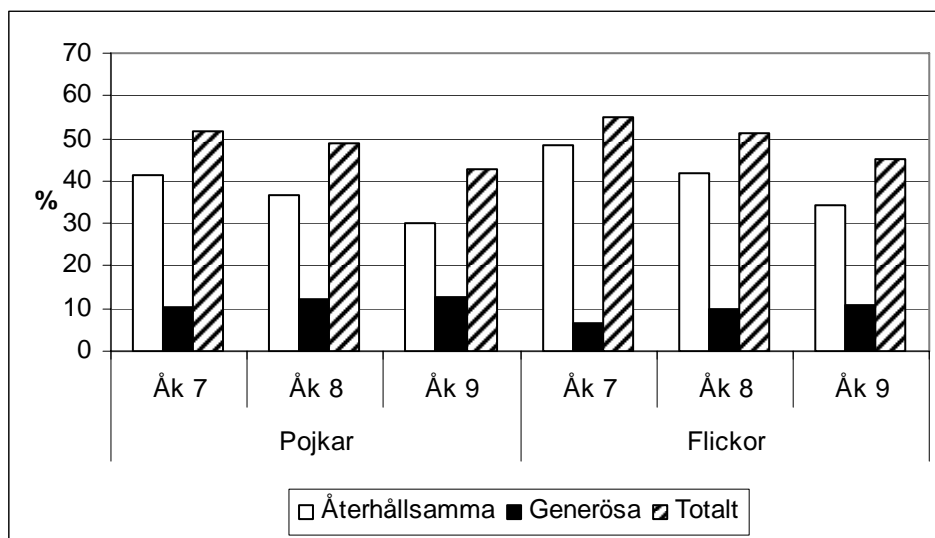


Pojkar N=319/322/397; Flickor N=346/351/446

De flesta pojkar och flickor som *konsumerade mellanöl/starköl/starkcider/alkoläsk* och som blev bjudna på dessa drycker av föräldrarna blev sällan bjudna och när det hände var det i små mängder. Bland pojkarna var det dock redan från årskurs 7 och bland flickorna från årskurs 8 cirka 10 % som blev bjudna minst en gång per månad eller på mer än en burk mellanöl/starköl/starkcider/alkoläsk per tillfälle (se figur 6b).

¹ Det som anges som ofta och stor mängd motsvarar de högsta svarsalternativ som kunde anges för de olika alkoholdryckerna.

Figur 6b: Omfattningen av föräldrarnas bjudvanor då det gäller mellanöl, starköl, alkoholisk eller starkcider bland pojkar och flickor i årskurs 7, 8 och 9.

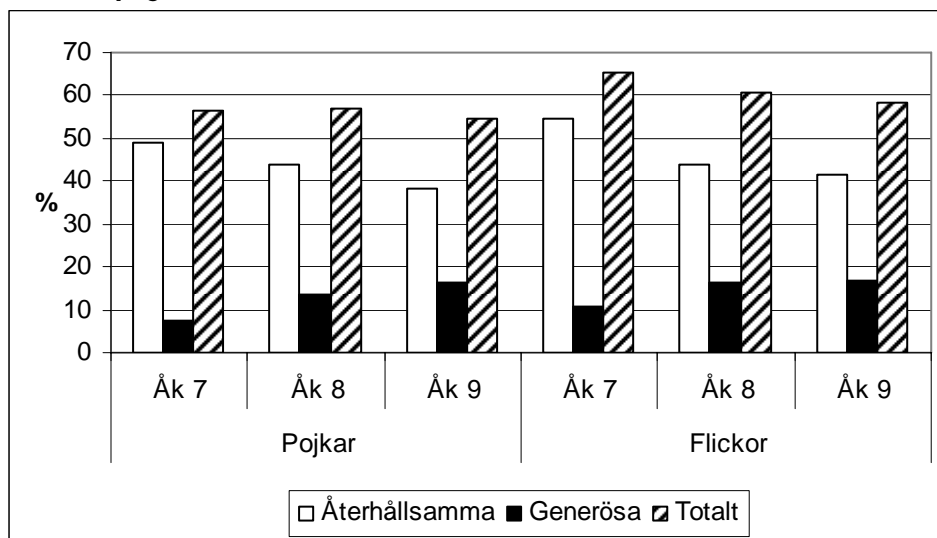


Pojkar N=318/322/398; Flickor N=344/350/444

När det gäller *vin* hade de elever som inte blev bjudna oftare än 2-6 gånger per år och då inte mer än ett glas *Återhållsamma* föräldrar. De elever som blivit bjudna minst en gång i månaden oavsett mängd och de som åtminstone någon gång blev bjudna på mer än två glas vin har *Generösa* föräldrar.

Även de *vinkonsumerande* pojkar och flickor som blev bjudna på vin av föräldrarna blev oftast bjudna vid få tillfällen och i små mängder. Redan i årskurs 7 blev dock cirka 10 % av flickorna bjudna på vin minst en gång per månad eller så bjöds de åtminstone ibland på minst 2 glas vin per tillfälle. Det var först i årskurs 8 som andelen pojkar som bjöds så ofta eller i så stora mängder översteg 10 %. I årskurs 9 blev drygt 15 % av både pojkar och flickor antingen bjudna på vin minst en gång per månad eller bjudna på minst 2 glas vin per tillfälle (se figur 6c). Vin var därmed den dryck som flest föräldrar var benägna att oftare eller i större mängder bjuda både pojkar och flickor på.

Figur 6c: Omfattningen av föräldrarnas bjudvanor då det gäller vin bland pojkar och flickor i årskurs 7, 8 och 9.

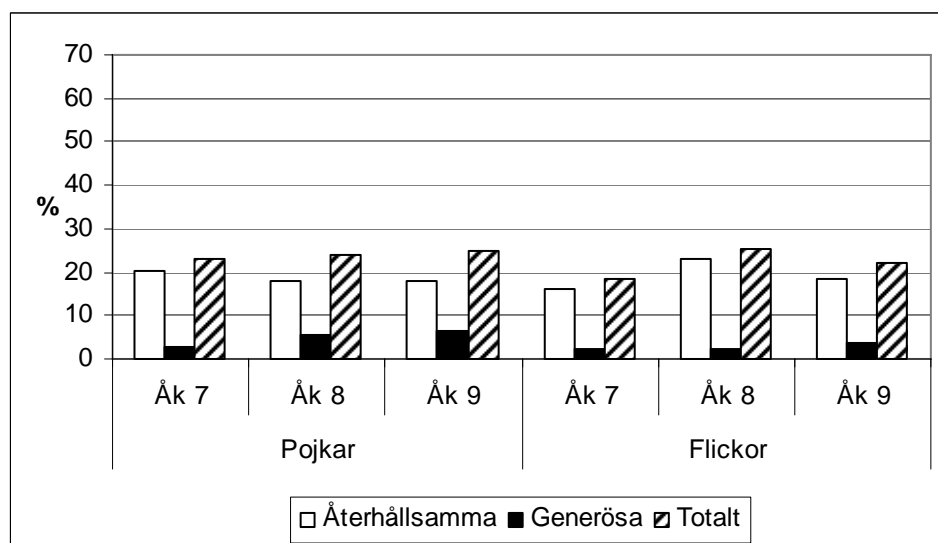


Pojkar N=317/323/398; Flickor N=348/350/447

Beträffande *sprit* hade de elever vars föräldrar inte bjöd oftare än 2-6 gånger per år och då som mest 2 cl sprit (en liten snaps) *Återhållsamma* föräldrar. De elever som blivit bjudna minst en gång i månaden oavsett mängd men också de som åtminstone någon gång blivit bjudna på mer än 3-4 cl sprit per tillfälle hade *Generösa* föräldrar.

Sprit är som redan nämnts den alkoholdryck som föräldrarna var minst benägna att bjuda sina barn på. Bland de *spritkonsumerande* pojkarna bjöds redan från årskurs 7 sammanlagt cirka 25 % någon gång på sprit och denna andel förblir ungefär densamma i årskurs 8 och 9. I årskurs 9 bjöds 7 % av pojkarna på sprit antingen minst en gång per månad eller på minst 3-4 cl sprit per tillfälle. Andelen *spritkonsumerande* flickor som någon gång bjöds på sprit är högst i årskurs 8 då den uppgick till cirka 25 %. I årskurs 9 blev 4 % av flickorna bjudna på sprit minst en gång per månad eller så blev de bjudna på minst 3-4 cl sprit per gång (se figur 6d).

Figur 6d: Omfattningen av föräldrarnas bjudvanor då det gäller sprit bland pojkar och flickor i årskurs 7, 8 och 9.



5.2.3 I vilka sammanhang föräldrarna bjuder på alkohol

I det följande redovisas i vilka sammanhang eleverna blev bjudna på olika alkoholdrycker av sina föräldrar.

De pojkar och flickor som drack folköl bjöds oftast på folköl av föräldrarna vid högtidliga eller festliga tillfällen och därefter i samband med måltider med familjen. De största förändringarna skedde mellan årskurs 8 och 9 då en minskande andel flickor bjöds på folköl vid högtid eller fest och en ökande andel bjöds i samband med familjemåltider. I årskurs 9 var det vanligare att pojkarna bjöds på folköl vid högtidliga eller festliga tillfällen och flickorna i samband med familjens måltider (se tabell 4a).

Tabell 4a: I vilka sammanhang pojkar och flickor blivit bjudna på folköl av sina föräldrar i årskurs 7, 8 och 9.

| Sammanhang | Pojkar | | | Flickor | | |
|---|--------|------|------|---------|------|------|
| | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
| Vid högtidliga och/eller festliga tillfällen | 69% | 76% | 72% | 65% | 72% | 63% |
| I samband med måltider med familjen | 32% | 33% | 36% | 31% | 35% | 48% |
| I samband med att familjen besöker restaurang | 7% | 11% | 12% | 12% | 12% | 14% |
| I samband med att du ska gå på fest | 3% | 7% | 5% | 2% | 3% | 6% |
| I samband med att du ska ha fest | 1% | 4% | 2% | 3% | 3% | 4% |
| Annat | 13% | 10% | 8% | 18% | 11% | 13% |

Även de pojkar och flickor som var *konsumenter av mellanöl/starköl/starkcider/alkoläsk* bjöds oftast på dessa drycker när det är högtid eller fest och därefter i samband med familjemåltider. Den största förändringen var ökningen från årskurs 8 till 9 av andelen flickor som bjuds på mellanöl/starköl/starkcider/alkoläsk i samband med familjens måltider (se tabell 4b).

Tabell 4b: I vilka sammanhang pojkar och flickor blivit bjudna på mellanöl, starköl, starkcider eller alkoläsk av sina föräldrar i årskurs 7, 8 och 9.

| Sammanhang | Pojkar | | | Flickor | | |
|---|--------|------|------|---------|------|------|
| | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
| Vid högtidliga och/eller festliga tillfällen | 74% | 79% | 79% | 78% | 83% | 85% |
| I samband med måltider med familjen | 27% | 28% | 32% | 27% | 26% | 34% |
| I samband med att familjen besöker restaurang | 7% | 13% | 9% | 12% | 13% | 12% |
| I samband med att du ska gå på fest | 4% | 6% | 7% | 3% | 5% | 7% |
| I samband med att du ska ha fest | 2% | 3% | 5% | 4% | 4% | 2% |
| Annat | 10% | 12% | 8% | 16% | 10% | 8% |

Också *vinkonsumerande* pojkar och flickor bjöds oftast på vin av föräldrarna vid högtidliga eller festliga tillfällen och därefter i samband med måltider med familjen. Den största förändringen var en ökning från årskurs 8 till 9 av andelen flickor som blivit bjudna på vin i samband med familjemåltider (se tabell 4c).

Tabell 4c: I vilka sammanhang pojkar och flickor blivit bjudna på vin av sina föräldrar i årskurs 7, 8 och 9.

| Sammanhang | Pojkar | | | Flickor | | |
|---|--------|------|------|---------|------|------|
| | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
| Vid högtidliga och/eller festliga tillfällen | 66% | 74% | 74% | 72% | 76% | 76% |
| I samband med måltider med familjen | 32% | 37% | 40% | 35% | 39% | 48% |
| I samband med att familjen besöker restaurang | 8% | 12% | 10% | 12% | 13% | 14% |
| I samband med att du ska gå på fest | 2% | 3% | 3% | 1% | 2% | 4% |
| I samband med att du ska ha fest | 1% | 2% | 2% | 2% | 2% | 2% |
| Annat | 7% | 8% | 6% | 13% | 10% | 6% |

De *spritkonsumerande* pojkarna och flickorna bjöds också de oftast på sprit av föräldrarna när det var högtid eller fest och därefter i samband med familjemåltider. Återigen skedde den största förändringen bland flickorna men denna gång rörde det sig om en ökning från årskurs 7 till 8 av andelen som blivit bjudna i högtidliga eller festliga sammanhang (se tabell 4d).

Tabell 4d: I vilka sammanhang pojkar och flickor blivit bjudna på sprit av sina föräldrar i årskurs 7, 8 och 9.

| Sammanhang | Pojkar | | | Flickor | | |
|---|--------|------|------|---------|------|------|
| | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
| Vid högtidliga och/eller festliga tillfällen | 73% | 77% | 74% | 68% | 80% | 80% |
| I samband med måltider med familjen | 19% | 27% | 25% | 20% | 23% | 31% |
| I samband med att familjen besöker restaurang | 6% | 14% | 6% | 3% | 8% | 4% |
| I samband med att du ska gå på fest | 1% | 8% | 5% | 3% | 2% | 4% |
| I samband med att du ska ha fest | 2% | 3% | 4% | 1% | 1% | 2% |
| Annat | 16% | 15% | 11% | 18% | 14% | 8% |

För samtliga alkoholdrycker gäller således att de flesta i mycket större utsträckning blir bjudna vid högtidliga eller festliga tillfällen än i andra sammanhang. Dessutom är det endast ett fåtal elever som uppger att de blir bjudna när de själva ska gå på fest eller när själva ska ha fest (se tabell 4a-4d).

5.2.4 Samband mellan föräldrarnas bjudvanor och elevernas alkoholvanor

Sambandet mellan föräldrarnas bjudvanor och elevernas alkoholvanor kommer att belysas på två sätt. Först redovisas samband med elevernas årskonsumtion av alkohol och därefter med förekomst av intensivkonsumtion av alkohol.

I årskurs 7 hade de pojkar som av sina föräldrar blivit bjudna på alkohol en dubbelt så hög årskonsumtion som de pojkar som inte blivit bjudna. De flickor som blivit bjudna på alkohol hade en nästan dubbelt så hög årskonsumtion som de som inte blivit bjudna. Också i årskurs 8 och 9 drack de pojkar och flickor som blivit mest men skillnaden mellan dem och de andra eleverna var då mindre. Den skillnad som dock fanns var något större i årskurs 9 än i årskurs 8. Det skall dock observeras att skillnaderna mellan dem som blivit bjudna och dem som inte hade det var små i volym och i alla årskurser (se tabell 5).

Tabell 5: Samband mellan föräldrarnas bjudvanor och elevernas årskonsumtion i liter alkohol 100 % bland pojkar och flickor i årskurs 7, 8 och 9.

| Det har hänt att föräldrarna bjudit på alkohol | | Genomsnittlig årskonsumtion i liter alkohol 100 % | | |
|--|---------|---|-----------|-----------|
| | | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
| Ja | Pojkar | 0,6 liter | 1,7 liter | 2,1 liter |
| | Flickor | 0,7 liter | 1,5 liter | 1,7 liter |
| Nej | Pojkar | 0,3 liter | 1,5 liter | 1,8 liter |
| | Flickor | 0,4 liter | 1,3 liter | 1,4 liter |

I årskurs 7 hade pojkar som blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar något oftare än dem som inte blivit bjudna intensivkonsumerat alkohol åtminstone någon gång (21 respektive 17 %). I årskurs 8 och 9 förekom intensivkonsumtion lika ofta oavsett om föräldrarna bjudit på alkohol eller inte. Andelen pojkar som intensivkonsumerat ofta (minst 7 gånger per år) är i årskurs 8 och 9 högst bland dem som blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar. Emellertid är skillnaden mellan dem i årskurs 9 som blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar och dem som inte blivit bjudna små (se tabell 6).

Bland flickorna var det i samtliga årskurser fler som intensivkonsumerat åtminstone någon gång bland dem som blivit bjudna på alkohol av föräldrarna, än bland dem som inte blivit bjudna. Skillnaderna var störst i årskurs 7 (23 respektive 12 %) men de fanns även i årskurs 8 (42 respektive 37 %) och 9 (54 respektive 46 %). I samtliga årskurser var andelen flickor som intensivkonsumerat ofta (minst 7 gånger per år) högst bland dem som blivit bjudna. I både årskurs 8 och 9 hade nästan var fjärde flicka (24 respektive 23 %) som intensivkonsumerat ofta vid åtminstone något tillfälle blivit bjuden på alkohol av sina föräldrar (se tabell 6).

Tabell 6: Samband mellan föräldrarnas bjudvanor och intensivkonsumtion bland pojkar och flickor i årskurs 7, 8 och 9.

| Intensivkonsumtion | | Det har hänt att föräldrarna bjudit på alkohol | | | |
|--------------------|-----------------------|--|-----|---------|-----|
| | | Pojkar | | Flickor | |
| | | Ja | Nej | Ja | Nej |
| Årskurs 7 | Aldrig | 79% | 83% | 77% | 88% |
| | 1-6 ggr per år | 16% | 13% | 13% | 9% |
| | Minst 7 gånger per år | 5% | 4% | 10% | 4% |
| Årskurs 8 | Aldrig | 59% | 60% | 58% | 63% |
| | 1-6 ggr per år | 21% | 28% | 19% | 17% |
| | Minst 7 gånger per år | 20% | 13% | 24% | 20% |
| Årskurs 9 | Aldrig | 41% | 41% | 46% | 54% |
| | 1-6 ggr per år | 26% | 31% | 31% | 28% |
| | Minst 7 gånger per år | 32% | 28% | 23% | 17% |

5.2.5 Samstämmighet mellan vad elever och föräldrar uppgivit om föräldrarnas bjudvanor

En intressant fråga är hur stor samstämmigheten var mellan vad elever och föräldrar uppgav om föräldrarnas bjudvanor. Både elever och föräldrar fick svara på lika många frågor om föräldrarnas bjudvanor och dessutom var svarsalternativen desamma. Eleverna svarade på frågor om *det har hänt att föräldrarna* bjudit dem på folköl, mellanöl/starköl/alkoholläsk/starkcider, vin eller sprit. Föräldrarna svarade på frågor om *det har hänt att de eller deras make/maka/partner* bjudit sitt barn på någon av dessa drycker. Den jämförelse som presenteras nedan avser årskurs 9.

Både pojkarna och flickorna uppgav betydligt oftare än föräldrarna att det har hänt att föräldrarna bjudit dem på olika alkoholdrycker. Elever och föräldrar var dock eniga om att föräldrarna oftast bjudit på vin och i minst utsträckning på sprit. Pojkarna uppgav oftare än flickorna att de blivit bjudna på folköl men för övriga drycker var skillnaderna små. Pojkarnas föräldrar rapporterade oftare än flickornas föräldrar att det har hänt att de bjudit på folköl men för övriga drycker är skillnaderna små (se tabell 7).

Tabell 7: Föräldrarnas bjudvanor enligt elever och föräldrar i årskurs 9.

| Alkoholdryck | | Elever som uppger att föräldrarna bjudit dem på alkohol | Föräldrar som uppger att de bjudit sina barn på alkohol |
|--|---------|---|---|
| Folköl | Pojkar | 58% | 24% |
| | Flickor | 48% | 18% |
| Mellanöl, starköl, alkoholisk eller starkcider | Pojkar | 49% | 21% |
| | Flickor | 52% | 23% |
| Vin | Pojkar | 67% | 35% |
| | Flickor | 68% | 38% |
| Sprit | Pojkar | 33% | 7% |
| | Flickor | 29% | 4% |

5.2.6 Sammanfattning och kommentarer

Redan i årskurs 7 uppgav de flesta av de alkoholkonsumerande eleverna att det hänt att deras föräldrar bjudit dem på alkohol. I årskurs 7 var det något vanligare att flickor än pojkar blivit bjudna och dessutom var andelen alkoholkonsumerande elever som blivit bjudna högst i årskurs 7 (85 respektive 81 %). I årskurs 9 har andelen alkoholkonsumerare ökat (se avsnitt 5.1) men samtidigt har andelen bland de alkoholkonsumerande eleverna som uppger att föräldrarna bjudit dem på alkohol minskat. Eftersom minskningen var större bland flickorna var det i årskurs 9 ungefär lika vanligt att pojkar och flickor (76 respektive 75 %) uppgivit att de blivit bjudna.

Oavsett alkoholdryck så bjöd de flesta föräldrar sällan och i mindre mängder. I årskurs 9 bjöds dock nästan var femte vinkonsumerande pojke och flicka på vin minst en gång per månad eller på minst 2 glas vin per tillfälle. Föräldrarna var inte oväntat minst benägna att bjuda på sprit.

För samtliga alkoholdrycker gäller att det i huvudsak var vid högtidliga eller festliga tillfällen som föräldrarna bjöd. Dessutom bjöds eleverna ju äldre de blev allt oftare i samband med måltider med familjen. Få föräldrar bjöd på alkohol när barnen skulle gå på fest eller när barnen själva skulle ha fest. Eleverna uppgav alltså att de flesta föräldrar bjöd på alkohol vid tillfällen då det kan antas att de själva var närvarande, det vill säga under föräldrarnas överinseende.

De elever som blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar hade en högre årskonsumtion av alkohol än de som inte blivit bjudna. Detta förhållande gällde i samtliga årskurser och bland både pojkar och flickor. Bland pojkarna var denna skillnad störst i årskurs 7 då de pojkar som blivit bjudna på alkohol drack dubbelt så mycket som de som inte blivit bjudna på alkohol. Även bland flickorna var skillnaden störst i årskurs 7 då de som blivit bjudna på

alkohol drack nästan dubbelt så mycket som de som inte blivit bjudna på alkohol. Även i årskurs 8 och 9 var det de pojkar och flickor som blivit bjudna som drack mest men skillnaderna mellan grupperna minskade. Emellertid var skillnaderna små mätt i volym. Andelen som ofta (minst 7 gånger per år) intensivkonsumerade alkohol var bland pojkarna i årskurs 8 och 9 och bland flickorna i samtliga årskurser högst bland dem som blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar.

Intressant var den bristande samstämmigheten mellan elever och föräldrar när det gäller föräldrarnas bjudvanor. De var visserligen överens om att föräldrarna oftast bjöd på vin och i minst utsträckning på sprit men betydligt fler elever än föräldrar uppgav att föräldrarna bjöd på olika alkoholdrycker. Skillnaderna kan möjligen bero på att föräldrar är mer känsliga för vad som är socialt önskvärt och därför underrapporterar sina bjudvanor. Det kan också vara så att elever och föräldrar trots att de fått samma frågor uppfattade begreppet "bjuda" på olika sätt. Kanske räknade eleverna även med tillfällen när de fått smutta på en mindre mängd alkohol medan föräldrarna bara tar hänsyn till de gånger då de bjudit på ett helt glas eller mer. Det kan dock konstateras att eleverna och deras föräldrar gav mycket olika bilder av föräldrarnas bjudvanor.

6. Problem i samband med elevernas alkoholkonsumtion

I avsnitt 6.1 redovisas i vilken omfattning eleverna upplevt olika slags problem i samband med sin alkoholkonsumtion och den utveckling som skett från årskurs 7 till 9. I avsnitt 6.2 redovisas samband mellan årskonsumtion och upplevda problem.

6.1 Förekomst av olika problem i samband med den egna alkoholkonsumtionen

De elever som var alkoholkonsumenter fick besvara ett antal frågor om de under *de senaste 12 månaderna* varit med om olika problem när de druckit alkohol. De som hade varit med om något problem ombads också uppge om det hänt "En gång" eller "Två eller flera gånger". I tabell 9a och 9b som redovisar hur många som upplevt de olika problemen åtminstone någon gång summeras dessa båda svarsalternativ. De olika frågorna har dessutom sammanförts i fyra problemkategorier som också de summerats (se tabell 8a och 8b). En fullständig redovisning av hur ofta olika problem förekommit återfinns i bilaga 2, tabell 19a och 19b.

Bland både pojkar och flickor var det olika *individuella* problem som oftast sattes i samband med den egna alkoholkonsumtionen. Vanligast var föga förvånande huvudvärk eller illamående, det vill säga baksmälla.

När det gäller olika *individuella* problem bland pojkarna fördubblades andelen som någon gång drabbats av baksmälla, från 23 % i årskurs 7 till 50 % i årskurs 9. Samtidigt mångdubblades andelen pojkar som förstört saker eller kläder (från 8 till 20 %) och som varit med om en olycka eller skadats (från 2 till 17 %).

Relationsproblem, som till exempel att ha grälat/bråkat med föräldrar, uppgavs av dubbelt så många pojkar i årskurs 9 (27 %) som i årskurs 7 (13 %). I årskurs 8 och 9 var det gräl/bråk med kompisar som var vanligast.

Sexuella problem, som till exempel att ha haft oskyddat sex, var minst förekommande bland pojkarna. Andelen tredubblades dock, från 3 % i årskurs 7 till 9 % i årskurs 9.

Det skedde nästan en fördubbling av andelen pojkar som i samband med sin alkoholkonsumtion begått *kriminella* handlingar, från 10 % i årskurs 7 till 18 % i årskurs 9. De flesta hade ägnat sig åt klotter/grafitti.

Andelen pojkar som upplevt minst ett problem inklusive baksmälla vid åtminstone ett tillfälle fördubblades, från 29 % i årskurs 7 till 60 % i årskurs 9. Även om vi bortser från baksmälla fördubblades andelen pojkar som drabbats av åtminstone något individuellt problem från 21 till 45 % (se tabell 8a).

Tabell 8a: Andel pojkar som upplevt problem i samband med sin alkoholkonsumtion i årskurs 7, 8 och 9.

| Typ av problem | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
|--|------------------------------|------------------------------|------------------------------|
| | Upplevt problemet någon gång | Upplevt problemet någon gång | Upplevt problemet någon gång |
| Individuella problem | | | |
| - Gjort sämre ifrån dig i skolan | 5% | 8% | 7% |
| - Förstört saker eller kläder | 8% | 13% | 20% |
| - Tappat pengar eller andra värdesaker | 7% | 10% | 14% |
| - Varit med om någon olycka eller skadats | 2% | 8% | 17% |
| - Haft huvudvärk/mått illa (s k baksmälla) | 23% | 38% | 50% |
| Minst ett individuellt problem | 25% | 42% | 57% |
| Relationsproblem | | | |
| - Grälat/bråkade med föräldrar | 4% | 9% | 10% |
| - Grälat/bråkade med kompisar | 6% | 16% | 21% |
| - Grälat/bråkade med pojk- eller flickvän | 6% | 5% | 8% |
| Minst ett relationsproblem | 13% | 22% | 27% |
| Sexuella problem | | | |
| - Haft sex som du dagen efter ångrat | 1% | 3% | 5% |
| - Haft oskyddat sex | 2% | 4% | 8% |
| Minst ett sexuellt problem | 3% | 6% | 9% |
| Kriminella problem | | | |
| - Tvingat någon att ge dig pengar eller mobiltelefon | 1% | 2% | 3% |
| - Klottrat/grafitti | 8% | 11% | 12% |
| - Slagit eller sparkat någon så du tror att hon eller han behövt gå till läkare/tandläkare eller sjuksköterska | <1% | 3% | 5% |
| - Blivit bestulen eller rånad | 3% | 4% | 5% |
| - Blivit slagen eller sparkad så att du behövt gå till läkare/tandläkare eller sjuksköterska | <1% | 3% | 3% |
| Minst ett kriminellt problem | 10% | 15% | 18% |
| Totalt – minst ett problem | 29% | 46% | 60% |
| Totalt – minst ett annat problem än baksmälla | 21% | 31% | 45% |

Även bland flickorna var det vanligaste *individuella* problemet att åtminstone någon gång ha drabbats av baksmälla. Andelen som upplevt baksmälla ökade från 41 % i årskurs 7 till 60 % i årskurs 9. Från årskurs 7 till 9 fördubblades andelen flickor som förstört saker eller kläder, från 11 % till 22 %, medan andelen som varit med om en olycka eller skadats mer än fördubblades, från 5 till 12 %.

Bland flickorna ökade andelen som uppgav *relationsproblem* från 27 % i årskurs 7 till 36 % i årskurs 9. Vanligast var att de hade grälat/bråkat med kompisar.

Bland flickorna ökade andelen som uppgav *sexuella* problem från 2 % i årskurs 7 till 15 % i årskurs 9.

Omfattningen av *kriminella* problem var bland flickorna ungefär densamma från årskurs 7 till 9 (cirka 10 %). Vanligast var även bland flickorna att ha klottrat/ägnat sig åt grafitti.

Andelen flickor som drabbats av minst ett problem inklusive baksmälla vid åtminstone ett tillfälle ökade från 47 % i årskurs 7 till 65 % i årskurs 9. Om vi bortser från baksmälla ökade andelen flickor som upplevt något problem från 29 till 48 % (se tabell 8b).

I samtliga årskurser var det fler flickor än pojkar som upplevt problem i samband med sin alkoholkonsumtion. Skillnaden var särskilt stor i årskurs 7 men ju äldre eleverna blev ju mindre blev skillnaden. I årskurs 9 drabbades nästan lika många pojkar som flickor av åtminstone något problem. Det var endast kriminella problem som var vanligare bland pojkarna och dessutom endast i årskurs 8 och 9.

Tabell 8b: Andel flickor som upplevt problem i samband med sin alkoholkonsumtion i årskurs 7, 8 och 9.

| Typ av problem | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
|---|------------------------------|------------------------------|------------------------------|
| | Upplevt problemet någon gång | Upplevt problemet någon gång | Upplevt problemet någon gång |
| Individuella problem | | | |
| - Gjort sämre ifrån dig i skolan | 9% | 10% | 9% |
| - Förstört saker eller kläder | 11% | 14% | 22% |
| - Tappat pengar eller andra värdesaker | 13% | 14% | 18% |
| - Varit med om någon olycka eller skadats | 5% | 8% | 12% |
| - Haft huvudvärk/mått illa (s k baksmälla) | 41% | 53% | 60% |
| Minst ett individuellt problem | 44% | 53% | 64% |
| Relationsproblem | | | |
| - Grälat/bråkat med föräldrar | 15% | 15% | 15% |
| - Grälat/bråkat med kompisar | 23% | 22% | 29% |
| - Grälat/bråkat med pojk- eller flickvän | 8% | 12% | 17% |
| Minst ett relationsproblem | 27% | 30% | 36% |
| Sexuella problem | | | |
| - Haft sex som du dagen efter ångrat | 1% | 4% | 10% |
| - Haft oskyddat sex | 1% | 8% | 13% |
| Minst ett sexuellt problem | 2% | 8% | 15% |
| Kriminella problem | | | |
| - Tvingat någon att ge dig pengar eller mobiltelefon | 1% | <1% | <1% |
| - Klottrat/grafitti | 6% | 5% | 5% |
| - Slagit eller sparkat någon så du tror att hon eller han behövt gå till läkare/ tandläkare eller sjuksköterska | <1% | <1% | 1% |
| - Blivit bestulen eller rånad | 4% | 4% | 7% |
| - Blivit slagen eller sparkad så att du behövt gå till läkare/tandläkare eller sjuksköterska | 1% | <1% | 2% |
| Minst ett kriminellt problem | 9% | 8% | 10% |
| Totalt – minst ett problem | 47% | 57% | 65% |
| Totalt – minst ett annat problem än baksmälla | 29% | 38% | 48% |

6.2 Samband mellan årskonsumtion och upplevda problem i samband med alkoholkonsumtion

I detta avsnitt redovisas förekomsten av problem i samband med den egna alkoholkonsumtionen i relation till elevernas årskonsumtion.

Sambandet mellan att ha drabbats av minst ett problem inklusive baksmälla och årskonsumtion är det förväntade i alla årskurser. Konsumtionen var lägst bland de pojkar och flickor som inte uppgivit något problem. Den var högre bland dem som råkat ut för minst ett problem vid ett enskilt tillfälle. Högst var konsumtionen bland de pojkar och flickor som råkat ut för minst ett problem som inträffat vid flera tillfällen. Särskilt hög konsumtion rapporteras av de pojkar och flickor som i årskurs 8 drabbats av minst ett problem vid flera tillfällen (se tabell 9).

Tabell 9: Samband mellan alkoholrelaterade problem och genomsnittlig årskonsumtion i liter alkohol 100 % bland pojkar och flickor i årskurs 7, 8 och 9.

| Åk | Pojkar | | | Flickor | | |
|----|--------------------|---------------------------|---------------------------------------|--------------------|---------------------------|---------------------------------------|
| | Inte något problem | Minst ett problem en gång | Minst ett problem två eller flera ggr | Inte något problem | Minst ett problem en gång | Minst ett problem två eller flera ggr |
| 7 | 0,2 liter | 1,3 liter | 2,1 liter | 0,2 liter | 1,2 liter | 1,8 liter |
| 8 | 0,5 liter | 2,3 liter | 3,5 liter | 0,3 liter | 2,0 liter | 2,7 liter |
| 9 | 0,6 liter | 2,4 liter | 2,8 liter | 0,3 liter | 2,0 liter | 2,4 liter |

6.3 Sammanfattning och kommentarer

Bland både pojkarna och flickorna ökade andelen som uppgav att de upplevt åtminstone något problem inklusive baksmälla i samband med sin alkoholkonsumtion från årskurs 7 till 9. Bland pojkarna fördubblades andelen som upplevt något problem, från 29 till 60 %. Bland flickorna ökade motsvarande andel från 47 till 65 %. Bland både pojkarna och flickorna var det olika individuella problem som var vanligast och vanligast av dessa var baksmälla.

Den högre förekomsten av problem i samband med den egna alkoholkonsumtionen bland flickorna i årskurs 7 och 8 kan ha samband med att de då oftare än pojkarna intensivkonsumerade minst en gång i månaden. I årskurs 9 är det en större andel av pojkarna än av flickorna som intensivkonsumerade, både totalt och minst två gånger per månad (se avsnitt 4.4.2). Ändå förekom problem i samband med den egna alkoholkonsumtionen något oftare bland flickorna än pojkarna. Visserligen hade flickorna en något högre genomsnittlig årskonsumtion i årskurs 7 och pojkarna i årskurs 9 men skillnaderna var i samtliga årskurser små (se avsnitt 4.3) och torde alltså inte kunna förklara skillnaderna i förekomst av problem. Det kan finnas andra möjliga förklaringar till att det oftast är

flickorna som rapporterar problem. Flickor är känsligare för alkoholens fysiska effekter och kan alltså därför råka ut för åtminstone vissa problem vid lägre konsumtionsnivåer än pojkarna. De kan också känna att det ställs större krav på dem än på pojkarna att inte dricka på ett sådant sätt att de riskerar att drabbas av problem. Detta skulle kunna medföra att de är mer uppmärksamma på sitt eget beteende och att deras gränser för vad som upplevs som problem är lägre än pojkarnas.

7. I vilka sammanhang eleverna brukar dricka alkohol

Var och vid vilka tillfällen eleverna dricker alkohol redovisas i detta kapitel. Dessa frågor ställdes endast till dem som var alkoholkonsumenterna.

I samtliga årskurser var det både bland pojkar och flickor en ungefär lika stor andel som brukade dricka alkohol hemma, cirka 40 %. I årskurs 7 brukade flickor dricka hemma och hos kompisar i samma omfattning medan pojkarna oftare brukade dricka hemma än hos kompisar. Från årskurs 7 till 9 var det särskilt andelen som brukade dricka alkohol hemma hos kompisar som ökade och redan i årskurs 8 var det där de flesta vanligen drack alkohol.

Det var också vanligt att i olika sammanhang dricka utomhus (se tabell 10). I årskurs 8 och 9 var det bland både pojkar och flickor ungefär 35-40 % som brukade dricka utomhus i närheten av sina hem och som brukade dricka hemma hos sig själva. Det nöjesställe som oftast angavs var diskotek eller liknande och det kan då antas röra sig om särskilda arrangemang för ungdomar som är för unga för att komma in på ställen med åldersgränser. Det var förhållandevis få som uppgav att de brukade dricka alkohol på restaurang eller bar (se tabell 10).

Tabell 10: Var pojkar och flickor brukar dricka alkohol i årskurs 7, 8 och 9.

| | Pojkar | | | Flickor | | |
|---|--------|------|------|---------|------|------|
| | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
| Hemma hos mig själv | 45% | 40% | 40% | 43% | 37% | 40% |
| Hemma hos kompisar | 27% | 60% | 75% | 44% | 76% | 82% |
| I skolan | 1% | 2% | 2% | 2% | 1% | 1% |
| På fritidsgård | 3% | 4% | 3% | 4% | 4% | 2% |
| På diskotek eller annat nöjesställe | 11% | 18% | 23% | 17% | 22% | 25% |
| På restaurang eller bar | 5% | 8% | 6% | 6% | 5% | 11% |
| På idrottsarenor i samband med idrottsevenemang | <1% | 3% | 8% | <1% | 2% | 4% |
| Utomhus (park/gata/torg) i närheten av där jag bor | 15% | 35% | 40% | 19% | 36% | 35% |
| Utomhus (park/gata/torg) någonstans i Stockholms city | 7% | 18% | 22% | 9% | 23% | 25% |
| N | 332 | 326 | 401 | 356 | 354 | 450 |

Bland både pojkar och flickor var det särskilt andelen som brukade konsumera alkohol tillsammans med sina kompisar som ökade från årskurs 7 till 9 (se tabell 11). Redan i årskurs 8 drack de flesta i huvudsak alkohol när de var tillsammans med kompisarna. Ett fåtal elever uppgav att de brukade dricka när de kände sig ensamma. Att dricka då man känner sig nere eller har problem var inte heller särskilt vanligt men det förekom i alla årskurser oftare bland flickorna än pojkarna. Från årskurs 7 till 9 skedde intressant nog en minskning av andelen elever som brukade dricka när det är fest hemma i familjen. Detta stämmer med vad som visats för utvecklingen av föräldrarnas bjudvanor (se avsnitt 5.2.).

Tabell 11: Vid vilka tillfällen pojkar och flickor brukar dricka alkohol i årskurs 7, 8 och 9.

| | Pojkar | | | Flickor | | |
|--|--------|------|------|---------|------|------|
| | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
| När jag är med mina kompisar | 36% | 63% | 78% | 47% | 78% | 81% |
| När jag känner mig ensam | 1% | 2% | 2% | 2% | 1% | 2% |
| När jag känner mig nere eller har problem | 1% | 2% | 3% | 4% | 6% | 7% |
| När vi har fest hemma i familjen | 30% | 26% | 22% | 31% | 25% | 24% |
| Som åskådare vid fotboll eller annan sport | 1% | 4% | 11% | 0% | 3% | 4% |
| Efter egen idrottsutövning tillsammans med andra | <1% | <1% | 1% | <1% | <1% | <1% |
| I något annat sammanhang | 15% | 18% | 17% | 22% | 25% | 22% |
| N | 332 | 326 | 401 | 356 | 354 | 450 |

7.1 Sammanfattning och kommentarer

Det var särskilt andelen som brukade dricka hemma hos kompisar som ökade från årskurs 7 till 9. I årskurs 8 och 9 var det ungefär lika många som brukade dricka utomhus i närheten av sina hem och som brukade dricka hemma hos sig själva. Det var förhållandevis få som uppgav att de brukade dricka alkohol på restaurang eller bar. Däremot var det i årskurs 9 inte ovanligt att eleverna drack på diskotek eller annat nöjesställe, något som rapporteras av ungefär en fjärdedel av både pojkar och flickor.

Dessa resultat talar för att flera av de preventiva insatser som tillämpas har en riktig inriktning, möjligen skulle de behöva intensifieras. Vad gäller konsumtion utomhus fyller så kallade föräldravandringar många funktioner varav en är att "upptäcka" minderåriga som konsumerar alkohol. Ungdomars konsumtion på restauranger och diskotek kan begränsas om man där tillämpar "Ansvarsfull alkoholserving" som både omfattar åldersgränser och

att inte servera redan berusade personer. Att begränsa ungdomars möjligheter att dricka alkohol där de flesta gör det i årskurs 9, nämligen "hemma hos kompisar", är betydligt mer komplicerat men sannolikt kan föräldranätverk bidra till att minska denna andel.

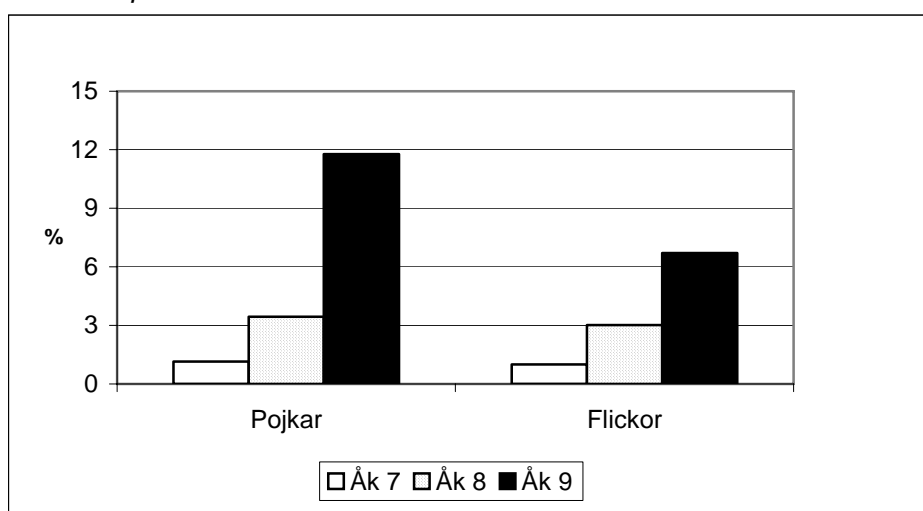
I årskurs 7 till 9 drack de flesta elever alkohol då de var tillsammans med sina kompisar och att dricka i kompisars sällskap blev vanligare ju äldre de eleverna blev. Endast ett fåtal elever uppgav att de drack alkohol då de var ensamma eller hade problem. Andelen som drack alkohol då familjen hade fest minskade från årskurs 7 till 9. Detta stämmer väl överens med den minskning av föräldrarnas bjudvanor som redovisats tidigare i denna rapport.

8. Narkotikaerfarenhet

I samtliga årskurser ställdes en fråga om eleverna någon gång provat hasch/marijuana och i årskurs 9 ombads de dessutom att ange hur många gånger de gjort det.

I årskurs 7 uppgav 1 % av både pojkarna och flickorna att de provat hasch/marijuana och i årskurs 8 hade 4 % av pojkarna och 3 % av flickorna gjort det. Efter en särskilt stor ökning bland pojkarna var det i årskurs 9 12 % av pojkarna och 6 % av flickorna som uppgav att de någon gång hade rökt hasch/marijuana (se figur 7).

Figur 7: Andel pojkar och flickor som någon gång rökt hasch/marijuana i årskurs 7, 8 och 9.



Pojkar N=526/523/527/; Flickor N=601/597/597

Bland dem som rökt hasch/marijuana i årskurs 9 hade 40 % av pojkarna och 52 % av flickorna gjort det vid mer än ett tillfälle. Pojkarna hade oftare än flickorna rökt hasch/marijuana vid minst 5 tillfällen (34 respektive 23 %) (se bilaga 2, tabell 20).

8.1 Samband mellan att ha rökt hasch/marijuana och alkoholvanor

Nedan presenteras dels samband mellan att ha rökt hasch/marijuana och konsumtionsmängd, och dels samband mellan att ha rökt hasch/marijuana och intensivkonsumtion.

I årskurs 9 hade de pojkarna och flickorna som provat hasch/marijuana en betydligt högre genomsnittlig årskonsumtion av alkohol än de som inte hade gjort det (se tabell 12). Mönstret var detsamma även i årskurs 7 och 8 men antalet elever som då hade denna erfarenhet var lågt.

Tabell 12: Samband mellan att ha rökt hasch/marijuana och genomsnittlig årskonsumtion i liter alkohol 100 % bland pojkar och flickor i årskurs 9.

| | Pojkar | Flickor |
|-------------------------|-------------------|-------------------|
| Rökt hasch/marijuana | 4,1 liter (N=59) | 3,6 liter (N=40) |
| Ej rökt hasch/marijuana | 1,7 liter (N=278) | 1,5 liter (N=338) |

I årskurs 9 hade endast ett fåtal av de pojkar och flickor som aldrig intensivkonsumerat alkohol provat hasch/marijuana. De som intensivkonsumerat alkohol hade i betydligt större utsträckning testat dessa droger, särskilt vanligt var det bland de pojkar och flickor som intensivkonsumerat ofta (minst 7 gånger per år). I denna lilla grupp var det nästan 30 % av både pojkar och flickor som åtminstone någon gång hade rökt hasch/marijuana (se tabell 13). I årskurs 7 och 8 var mönstret detsamma men antalet elever som provat hasch/marijuana var lågt.

Tabell 13: Samband mellan att ha provat hasch/marijuana och intensivkonsumtion av alkohol bland pojkar och flickor i årskurs 9.

| Intensivkonsumtion | Rökt hasch/marijuana | |
|--------------------|----------------------|------------|
| | Pojkar | Flickor |
| Aldrig | 2% (N=4) | 2% (N=5) |
| 1-6 ggr per år | 18% (N=20) | 7% (N=9) |
| Minst 7 ggr per år | 29% (N=37) | 27% (N=26) |

8.2 Sammanfattning och kommentarer

Sammanfattningsvis var det 1 % av både pojkarna och flickorna som hade provat hasch eller marijuana i årskurs 7. I årskurs 9 hade denna andel ökat till 12 % av pojkarna och 6 % av flickorna. Av dem som rökt hasch eller marijuana i årskurs 9 hade 40 % av pojkarna och hälften av flickorna gjort det mer än en gång.

De pojkar och flickor som provat hasch eller marijuana hade en betydligt högre årskonsumtion av alkohol än dem som inte provat. Få av dem som aldrig intensivkonsumerat alkohol hade provat dessa droger. De intensivkonsumerande eleverna hade i betydligt större utsträckning testat hasch eller marijuana, särskilt gällde det de pojkar och flickor som intensivkonsumerade ofta.

9. Diskussion

I denna rapport beskrivs utvecklingen av elevers alkohol- och drogvanor, alkoholrelaterade problem samt föräldrarnas bjudvanor från årskurs 7 till 9. Elever och deras föräldrar från 18 skolor i sex stadsdelar i Stockholms stad ingår i denna longitudinella kohortstudie. Denna rapport bygger på enkätsvar från dels de elever som besvarade enkäter i samtliga årskurser (n=1222), dels från deras föräldrar (n=1179).

Ur ett preventivt perspektiv är det relevant att ställa resultaten i denna rapport mot de mål och delmål som berör barn och ungdomar och som anges i de senaste årens nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner. Prioriterade delmål i den aktuella handlingsplanen (Regeringens proposition 2005/06:30) är bland annat att uppväxten skall vara alkoholfri, att alkoholdebuten skall skjutas upp samt att minska berusningsdrickandet. Det kan diskuteras vad som menas med att uppväxten skall vara alkoholfri. Redan i årskurs 7 kunde hälften av både pojkarna och flickorna definieras som alkoholkonsumenter och i årskurs 9 hade andelen ökat till 70 % bland både pojkarna och flickorna. En tredjedel av både de alkoholkonsumerande pojkarna och flickorna hade i årskurs 7 känt sig berusade åtminstone någon gång, och i årskurs 9 hade andelen ökat till 70 % bland både pojkarna och flickorna. Också andelen som intensivkonsumerat alkohol åtminstone någon gång ökade, från en femtedel av både pojkarna och flickorna i årskurs 7 till 63 % bland pojkarna och 55 % bland flickorna i årskurs 9. Det kan också konstateras att de flesta som drack så att de kände sig berusade i årskurs 7 gjorde det även i årskurs 8 och så gott som samtliga som drack sig berusade i årskurs 8 gjorde det i årskurs 9. Även bland dem som under ett läsår inte drack så att de kände sig berusade är det många som gjorde det under nästa läsår. Det är med andra ord mycket långt till handlingsplanens ovan nämnda delmål.

Att uppväxten skall vara alkoholfri kan också tolkas som att föräldrarna inte skall bjuda sina barn på alkohol. Även en sådan tolkning av delmålet ligger mycket långt från den verklighet som denna studie visar. Andelen alkoholkonsumerande pojkar och flickor som uppgav att det hänt att de blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar var högt i alla årskurser men minskade ju äldre eleverna blev. Bland pojkarna sjönk andelen som blivit bjudna från 81 % i årskurs 7 till 76 % i årskurs 9. Bland flickorna minskade andelen som blivit bjudna från 85 % i årskurs 7 till 75 % i årskurs 9.

Många föräldrar bjöd alltså på alkohol men de flesta bjöd oftast på små mängder och vanligen skedde det under deras överinseende, vid högtidliga/festliga tillfällen eller i samband med måltider med familjen. Det ställdes inte någon fråga om föräldrarna köper ut alkohol åt sina barn, men eleverna uppgav att föräldrarna sällan bjöd på alkohol då de (eleverna) skulle gå på eller ha fest. Sammantaget kan detta tala för att föräldrarna försöker socialisera barnen till att bli alkoholkonsumenter. Trots att de flesta föräldrar torde känna till riskerna med en tidig alkoholdebut talar resultaten i denna rapport för att många föräldrar tror att det inte är *så farligt* om barnen dricker under deras överinseende och i små mängder. En studie som närmare kan belysa hur föräldrar ser på att de egna barnen i de yngre tonåren dricker alkohol och hur föräldrarna motiverar att de bjuder barnen på alkohol vore av stort

intresse. Särskilt intressant vore om en sådan studie kunde baseras på uppgifter från både föräldrar och deras barn. Emellertid visar denna studie på att det finns stora skillnader i vad barnen uppgav att deras föräldrar bjöd på och vad föräldrarna uppgav att de bjöd sina barn på.

De elever som uppgav att det har hänt att deras föräldrar bjudit på alkohol konsumerade mer alkohol. Skillnaderna mellan barn som blivit bjudna och barn som inte blivit det var störst i årskurs 7 men skillnaderna fanns även i årskurs 8 och 9 och bland både pojkar och flickor. Det skall dock noteras att skillnaderna var små räknat i mängd alkohol 100 % per år. Bland de elever som blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar var det vanligare att intensivkonsumera ofta (minst 7 gånger per år) än bland dem som inte blivit bjudna på alkohol. Emellertid är skillnaderna även här små.

Vad gäller tillgängligheten betonas i den nationella alkohol- och narkotikahandlingsplanen (a.a.) att tillsynen på lokal nivå, bland annat av restauranger som serverar och affärer som säljer alkohol, behöver skärpas. Det är anmärkningsvärt men inte förvånande att så många ungdomar under 18 år tillåts köpa folköl i affärer. Denna studie visar att andelen som får tag på folköl genom att handla själv i affärer ökade från årskurs 7 till 9, bland pojkarna från 16 till 46 % och bland flickorna från 14 till 38 %. Här finns uppenbarligen behov av ytterligare insatser för att begränsa ungdomars tillgänglighet till folköl. Det kan som förväntat också noteras att det är ytterst få som uppger att de får tag på alkohol genom att själva handla på Systembolaget. Sannolikt kommer de förslag som presenterats i utredningen *Gränslös utmaning - alkoholpolitik i ny tid* (SOU 2005:25) att påverka tillgängligheten om de antas. Här föreslås bland annat en höjning av åldersgränsen till 20 år för inköp av folköl, något som naturligtvis bara kan påverka tillgängligheten av folköl. Det är värt att notera att både pojkarna och flickorna i denna studie konsumerade mer alkohol räknat i cl 100 % alkohol i form av mellanöl/starköl än i form av folköl såväl i årskurs 7 som 8 och 9. Dessutom drack de i årskurs 7 mer alkohol räknat i cl 100 % alkohol i form av sprit än folköl.

Denna rapport visar vidare att hur eleverna får tag på alkohol förändras från årskurs 7 till 9. Generellt och oavsett sort var det särskilt andelen elever som fick tag på alkohol genom kompisar och kompisars syskon och i mindre utsträckning de egna syskonen som ökade medan andelen som uppgav att de fick tag på alkohol genom sina föräldrar (med eller utan lov) minskade. Det är en stor utmaning att genom preventiva åtgärder påverka kompisar och kompisars syskon men även ungdomarnas egna syskon att *upphöra med att förse ungdomar med alkohol*. En möjlig väg kan vara att betona de problem som ungdomar riskerar att drabbas av i samband med sin alkoholkonsumtion.

Andelen pojkar som någon gång upplevt något problem i samband med sin alkoholkonsumtion fördubblades från årskurs 7 till 9, från en tredjedel till två tredjedelar. Bland flickorna ökade motsvarande andel från knappt hälften i årskurs 7 till drygt två tredjedelar i årskurs 9. Olika individuella problemen var vanligast bland både pojkar och flickor och bland sådana problem var baksmälla det mest förekommande problemet. Anmärkningsvärt är att en större andel av flickorna än pojkarna uppgav att de upplever problem i samband med alkoholkonsumtion i samtliga årskurser.

De problem som eleverna uppgav är också den främsta anledningen till varför ungdomar skall vara ytterligt försiktiga om de trots allt dricker alkohol. Bland pojkarna i årskurs 9 hade 5 % blivit bestulna eller rånade i samband med den egna alkoholkonsumtionen och 5 % hade slagit eller sparkat någon så att de tror att den personen behövt uppsöka läkare. Det är visserligen inte särskilt höga tal men det är synnerligen allvarliga konsekvenser av alkoholkonsumtionen. Bland flickorna i årskurs 9 hade 7 % blivit rånade. Bland annat dessa konsekvenser torde vara goda argument för eleverna att vara försiktiga då de dricker alkohol.

Bland både pojkar och flickor var andelen i årskurs 7 som prövat hasch eller marijuana 1 %. Andelen ökade dock till årskurs 9 då 12 % av pojkarna och 6 % av flickorna uppgav att de prövat hasch eller marijuana. Både de pojkar och flickor som prövat hasch eller marijuana hade en betydligt högre konsumtion av alkohol än de som inte prövat. Detta samband talar för att preventiva insatser riktade mot alkohol också kan ha narkotikapreventiva effekter.

Den period då eleverna går från årskurs 7 till 9 är i sig en händelserik tid i en människas liv. De flesta elever genomgår puberteten, det ställs högre krav i skolan och eleverna skall börja ta de första stegen mot vuxenlivet. Ett steg in i vuxenlivet kan också vara att börja dricka alkohol. Oavsett om vi i vuxenvärlden anser det lämpligt eller ej visar denna studie, i likhet med många andra, att så är fallet. Mot bakgrund av de resultat som presenteras i denna studie förefaller det orealistiskt att alla barn och ungdomar skall avstå från alkohol tills de fyller 18 år. Om vi betänker det faktum att cirka 90 % av den vuxna befolkningen är alkoholkonsumenter blir målet om en alkoholfri uppväxt ännu mer orealistiskt. Barn och ungdomar gör i mindre utsträckning det vi i vuxenvärlden säger åt dem att göra, utan i större utsträckning så som vi gör. Att bli vuxen innebär att pröva, att göra misstag och att lära av dessa misstag. Ett uppdrag för folkhälsoarbetet är att verka för att dessa misstag inte får allvarliga konsekvenser.

10. Referenser

Boman, U & Romelsjö, A (1997) *Alkohol- och drogvänor bland högstadiel elever i Stockholms län – en analys av utvecklingen mellan 1990 och 1996 samt av samband med andra vanor och psykosociala förhållanden 1996*. Huddinge, Centrum för Alkohol- och Drogpåbyggning.

CAN (2003) *Svenska elevers drogvänor från sexan till nian*. Rapport nr 70. Stockholm, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

CAN (2004) *Skolelevers drogvänor 2003*. Rapport nr 77. Stockholm, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

CAN (2004) *Drogutvecklingen i Sverige*. Rapport nr 82. Stockholm, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

CAN (2005) *Skolelevers drogvänor 2005*. Rapport nr 90. Stockholm, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

The ESPAD Report 2003 (2004) *Alcohol and other drug use among students in 35 European countries*. The Swedish council for Information on Alcohol and Other Drugs, CAN. Council of Europe, Cooperation Group to Combat Drug Abuse and illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group).

Leifman, H (2000) *Ungdomar och alkohol: trender och individuell utveckling – en genomgång av litteratur på området*. OAS-rapport. Stockholm, Socialdepartementet.

Marklund, U (2000) *Har det hänt något med föräldrars bjudvanor?* Alkohol och Narkotika, 4:32-35.

Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador (2000) Regeringens proposition 2000/01:20.

Nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner (2005) Regeringens proposition 2005/06:30.

Pedersen, W (1990) *Foreldre som alkohollangere?* Tidsskrift for den norske laegeforening; 110:1834-1837.

Pedersen, W & Aas, H (1995) *Full för første gang. En longitudinell studie*. Nordiska Alkoholtidsskrift. Vol 12 1995:3: 121-31.

Statistiska centralbyrån, Enkätenheten (2005) *Teknisk rapport från undersökning "ESAPP 2001-2003"*.

Upmark, M m.fl. (1999) *Alkohol och drogvänor bland eleverna i åk 9 i kommunerna i Stockholms län. Vårterminen 1998*. Huddinge, Centrum för Alkohol- och Drogpåbyggning, Samhällsmedicin.

11. Bilagor

Bilaga 1: Frågor och svarsalternativ i elevenkäten om konsumtionsmängder

För varje alkoholdryck hade eleverna fem svarsalternativ att välja på när de skulle ange frekvens och 4-6 svarsalternativ när de skulle ange kvantitet.

Frekvensen för de olika alkoholdryckerna: "Aldrig", "1 gång/år el mer sällan", "Några ggr/år", "1-3 ggr/månaden" samt "Minst en gång i veckan".

I samtliga årskurser ställdes följande frågor om konsumtionsmängder:

Hur mycket folköl dricker du vanligen när du dricker folköl?

- Dricker inte folköl
- Ett glas eller mindre
- 1 flaska
- 1 burk (1 1/2 flaska)
- 2 burkar (2-3 flaskor)
- 3 eller mer burkar (4 flaskor eller mer)

Hur mycket mellanöl/starköl dricker du vanligen när du dricker mellanöl/starköl?

- Dricker inte mellanöl/starköl
- Ett glas eller mindre
- 1 flaska
- 1 burk (1 1/2 flaska)
- 2 burkar (2-3 flaskor)
- 3 eller mer burkar (4 flaskor eller mer)

Hur mycket vin dricker du vanligen när du dricker vin?

- Dricker inte vin
- Mindre än ett glas
- 1 glas
- 2 glas eller mer

Hur mycket sprit dricker du vanligen när du dricker sprit?

- Dricker inte sprit
- Mindre än en liten snaps eller motsvarande (ca 2 cl)
- Ungefär en liten snaps eller motsvarande (ca 4 cl)
- 2-3 snapsar eller motsvarande (ca 8 -12 cl)
- 4 snapsar eller mer

Bilaga 2: Tabellbilaga

Tabell 14: Genomsnittlig ålder för första berusningstillfälle bland pojkar och flickor i årskurs 7, 8 och 9.

| | Pojkar | Flickor |
|------|-----------------|-----------------|
| Åk 7 | 12,3 år (N=108) | 12,4 år (N=143) |
| Åk 8 | 13,0 år (N=90) | 13,4 år (N=90) |
| Åk 9 | 13,9 år (N=51) | 14,2 år (N=46) |

I tabellerna 15-18 redovisas hur de elever som är konsumenter av olika alkoholdrycker vanligen får tag på dessa drycker. Fördelningen för alla svarsalternativ och de sammanlagda kategorier som används i texten redovisas.

Tabell 15: Hur eleverna vanligen får tag på folköl i årskurs 7, 8 och 9.

| | Pojkar | | | Flickor | | |
|---|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
| | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
| Köper själv i affären | 16% | 30% | 46% | 14% | 31% | 38% |
| Från syskon | 9% | 11% | 14% | 11% | 13% | 16% |
| Från kompisar eller kompisars syskon | 31% | 50% | 55% | 42% | 67% | 67% |
| Totalt från syskon/kompisar | 36% | 54% | 59% | 47% | 71% | 71% |
| Från egna föräldrar (med lov) | 51% | 23% | 14% | 44% | 14% | 8% |
| Från egna föräldrar (utan lov) | 14% | 11% | 8% | 32% | 23% | 11% |
| Totalt från föräldrar | 59% | 31% | 20% | 65% | 33% | 17% |
| Från annan vuxen (20 år eller äldre) som bjuder | 13% | 8% | 7% | 14% | 11% | 15% |
| Från annan vuxen (20 år eller äldre) som köper ut åt mig | 6% | 13% | 29% | 11% | 32% | 34% |
| Från någon annan vuxen (20 år eller äldre) i skolan eller dess närhet | 2% | 4% | 4% | 4% | 1% | 3% |
| Totalt från annan vuxen | 19% | 23% | 34% | 25% | 37% | 43% |
| På annat sätt | 20% | 25% | 20% | 19% | 26% | 21% |

Tabell 16: Hur eleverna vanligen får tag på mellanöl/starköl i årskurs 7, 8 och 9.

| | Pojkar | | | Flickor | | |
|---|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
| | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
| Köper själv i affären | 4% | 6% | 5% | 5% | 2% | 4% |
| Från syskon | 10% | 10% | 12% | 13% | 12% | 13% |
| Från kompisar eller kompisars syskon | 36% | 55% | 58% | 50% | 67% | 68% |
| Totalt från syskon/kompisar | 43% | 57% | 62% | 57% | 70% | 71% |
| Från egna föräldrar (med lov) | 41% | 15% | 9% | 30% | 9% | 8% |
| Från egna föräldrar (utan lov) | 13% | 13% | 8% | 30% | 26% | 13% |
| Totalt från föräldrar | 52% | 26% | 16% | 53% | 31% | 20% |
| Från annan vuxen (20 år eller äldre) som bjuder | 9% | 6% | 8% | 15% | 11% | 21% |
| Från annan vuxen (20 år eller äldre) som köper ut åt mig | 12% | 26% | 40% | 17% | 37% | 42% |
| Från någon annan vuxen (20 år eller äldre) i skolan eller dess närhet | 3% | 4% | 4% | 4% | 2% | 4% |
| Totalt från annan vuxen | 23% | 32% | 45% | 30% | 31% | 52% |
| På annat sätt | 29% | 30% | 28% | 27% | 28% | 28% |

Tabell 17: Hur eleverna vanligen får tag på vin i årskurs 7, 8 och 9.

| | Pojkar | | | Flickor | | |
|---|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
| | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
| Köper själv i affären | 2% | 3% | 1% | 2% | 1% | 3% |
| Från syskon | 4% | 8% | 8% | 8% | 11% | 13% |
| Från kompisar eller kompisars syskon | 16% | 30% | 39% | 30% | 52% | 61% |
| Totalt från syskon/kompisar | 18% | 31% | 42% | 34% | 55% | 64% |
| Från egna föräldrar (med lov) | 61% | 37% | 31% | 57% | 37% | 31% |
| Från egna föräldrar (utan lov) | 12% | 11% | 11% | 23% | 31% | 22% |
| Totalt från föräldrar | 67% | 48% | 39% | 71% | 60% | 49% |
| Från annan vuxen (20 år eller äldre) som bjuder | 9% | 7% | 9% | 15% | 14% | 25% |
| Från annan vuxen (20 år eller äldre) som köper ut åt mig | 7% | 15% | 22% | 9% | 22% | 31% |
| Från någon annan vuxen (20 år eller äldre) i skolan eller dess närhet | 1% | 1% | 4% | 1% | 2% | 3% |
| Totalt från annan vuxen | 17% | 21% | 30% | 22% | 32% | 48% |
| På annat sätt | 22% | 17% | 21% | 18% | 22% | 25% |

Tabell 18: Hur eleverna vanligen får tag på sprit i årskurs 7, 8 och 9.

| | Pojkar | | | Flickor | | |
|---|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
| | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 | Åk 7 | Åk 8 | Åk 9 |
| Köper själv i affären | 2% | 3% | 3% | 4% | 1% | 3% |
| Från syskon | 7% | 8% | 12% | 10% | 8% | 14% |
| Från kompisar eller kompisars syskon | 33% | 49% | 57% | 51% | 70% | 68% |
| Totalt från syskon/kompisar | 38% | 51% | 62% | 55% | 71% | 71% |
| Från egna föräldrar (med lov) | 29% | 11% | 8% | 16% | 12% | 7% |
| Från egna föräldrar (utan lov) | 20% | 18% | 12% | 34% | 37% | 31% |
| Totalt från föräldrar | 44% | 29% | 24% | 47% | 46% | 37% |
| Från annan vuxen (20 år eller äldre) som bjuder | 7% | 7% | 9% | 13% | 9% | 21% |
| Från annan vuxen (20 år eller äldre) som köper ut åt mig | 11% | 28% | 36% | 16% | 31% | 39% |
| Från någon annan vuxen (20 år eller äldre) i skolan eller dess närhet | 2% | 3% | 4% | 3% | 3% | 5% |
| Totalt från annan vuxen | 18% | 33% | 40% | 29% | 36% | 50% |
| På annat sätt | 33% | 34% | 26% | 26% | 29% | 27% |

Tabell 19a: Andel pojkar som upplevt problem i samband med sin alkoholkonsumtion i årskurs 7, 8 och 9.

| Typ av problem | Åk 7 | | | Åk 8 | | | Åk 9 | | |
|---|------------|---------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
| | En gång | ≥2 gånger | Någon gång | En gång | ≥2 gånger | Någon gång | En gång | ≥2 gånger | Någon gång |
| Individuella problem | | | | | | | | | |
| - Gjort sämre ifrån dig i skolan | 2% | 3% | 5% | 5% | 3% | 8% | 3% | 4% | 7% |
| - Förstört saker eller kläder | 7% | 2% | 8% | 9% | 5% | 13% | 13% | 8% | 20% |
| - Tappat pengar eller andra värdesaker | 5% | 2% | 7% | 7% | 3% | 10% | 9% | 6% | 14% |
| - Varit med om någon olycka eller skadats | 1% | <1% | 2% | 6% | 2% | 8% | 10% | 7% | 17% |
| - Haft huvudvärk/mått illa (s k baksmälla) | 16% | 8% | 23% | 18% | 20% | 38% | 18% | 31% | 50% |
| Minst ett individuellt problem | 20% | 10% | 25% | 30% | 23% | 42% | 39% | 36% | 57% |
| Relationsproblem | | | | | | | | | |
| - Grälat/bråkat med föräldrar | 3% | 2% | 4% | 6% | 3% | 9% | 5% | 5% | 10% |
| - Grälat/bråkat med kompisar | 4% | 2% | 6% | 12% | 4% | 16% | 13% | 9% | 21% |
| - Grälat/bråkat med pojk- eller flickvän | 5% | 2% | 6% | 3% | 2% | 5% | 4% | 4% | 8% |
| Minst ett relationsproblem | 11% | 4% | 13% | 17% | 7% | 22% | 18% | 13% | 27% |
| Sexuella problem | | | | | | | | | |
| - Haft sex som du dagen efter ångrat | 1% | <1% | 1% | 3% | <1% | 3% | 3% | 2% | 5% |
| - Haft oskyddat sex | 1% | <1% | 2% | 3% | 1% | 4% | 4% | 4% | 8% |
| Minst ett sexuellt problem | 2% | <1% | 3% | 4% | 2% | 6% | 6% | 5% | 9% |
| Kriminella problem | | | | | | | | | |
| - Tvingat någon att ge dig pengar eller mobiltelefon | <1% | 1% | 1% | 2% | 0% | 2% | 2% | <1% | 3% |
| - Klottrat/grafitti | 3% | 5% | 8% | 6% | 5% | 11% | 6% | 6% | 12% |
| - Slagit eller sparkat någon så du tror att hon eller han behövt gå till läkare/ tandläkare eller sjuksköterska | <1% | <1% | <1% | 2% | 1% | 3% | 2% | 3% | 5% |
| - Blivit bestulen eller rånad | 3% | <1% | 3% | 3% | 1% | 4% | 4% | 1% | 5% |
| - Blivit slagen eller sparkad så att du behövt gå till läkare/ tandläkare eller sjuksköterska | <1% | 0% | <1% | 2% | <1% | 3% | 3% | <1% | 3% |
| Minst ett kriminellt problem | 5% | 5% | 10% | 11% | 7% | 15% | 13% | 8% | 18% |
| Totalt – minst ett problem | 25% | 12% | 29% | 37% | 26% | 46% | 47% | 41% | 60% |
| Totalt – minst ett annat problem än baksmälla | 20% | 8% | 21% | 27% | 15% | 31% | 37% | 25% | 45% |

Tabell 19b: Andel flickor som upplevt problem i samband med sin alkoholkonsumtion i årskurs 7, 8 och 9.

| Typ av problem | Åk 7 | | | Åk 8 | | | Åk 9 | | |
|---|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
| | En gång | ≥2 gånger | Någon gång | En gång | ≥2 gånger | Någon gång | En gång | ≥2 gånger | Någon gång |
| Individuella problem | | | | | | | | | |
| - Gjort sämre ifrån dig i skolan | 6% | 3% | 9% | 6% | 4% | 10% | 5% | 4% | 9% |
| - Förstört saker eller kläder | 7% | 4% | 11% | 11% | 3% | 14% | 15% | 7% | 22% |
| - Tappat pengar eller andra värdesaker | 9% | 4% | 13% | 11% | 3% | 14% | 13% | 5% | 18% |
| - Varit med om någon olycka eller skadats | 4% | 1% | 5% | 7% | 1% | 8% | 9% | 3% | 12% |
| - Haft huvudvärk/mått illa (s k baksmälla) | 26% | 15% | 41% | 23% | 30% | 53% | 20% | 40% | 60% |
| Minst ett individuellt problem | 36% | 19% | 44% | 36% | 32% | 53% | 51% | 41% | 64% |
| Relationsproblem | | | | | | | | | |
| - Grälat/bråkat med föräldrar | 9% | 6% | 15% | 7% | 7% | 15% | 9% | 6% | 15% |
| - Grälat/bråkat med kompisar | 15% | 7% | 23% | 13% | 9% | 22% | 18% | 11% | 29% |
| - Grälat/bråkat med pojk- eller flickvän | 6% | 35 | 8% | 6% | 5% | 12% | 8% | 9% | 17% |
| Minst ett relationsproblem | 21% | 11% | 27% | 22% | 11% | 30% | 27% | 18% | 36% |
| Sexuella problem | | | | | | | | | |
| - Haft sex som du dagen efter ångrat | 1% | <1% | 1% | 3% | <1% | 4% | 7% | 3% | 10% |
| - Haft oskyddat sex | <1% | <1% | 1% | 5% | 3% | 8% | 7% | 6% | 13% |
| Minst ett sexuellt problem | 1% | 1% | 2% | 6% | 3% | 8% | 11% | 7% | 15% |
| Kriminella problem | | | | | | | | | |
| - Tvingat någon att ge dig pengar eller mobiltelefon | 1% | 0% | 1% | 0% | <1% | <1% | <1% | <1% | <1% |
| - Klottrat/grafitti | 4% | 2% | 6% | 4% | 1% | 5% | 4% | 1% | 5% |
| - Slagit eller sparkat någon så du tror att hon eller han behövt gå till läkare/ tandläkare eller sjuksköterska | <1% | <1% | <1% | <1% | <1% | <1% | <1% | <1% | 1% |
| - Blivit bestulen eller rånad | 2% | 1% | 4% | 3% | <1% | 4% | 5% | 2% | 7% |
| - Blivit slagen eller sparkad så att du behövt gå till läkare/ tandläkare eller sjuksköterska | 1% | 0% | 1% | <1% | <1% | <1% | <1% | <1% | 2% |
| Minst ett kriminellt problem | 7% | 2% | 9% | 6% | 2% | 8% | 8% | 3% | 10% |
| Totalt – minst ett problem | 45% | 21% | 47% | 46% | 34% | 57% | 54% | 43% | 65% |
| Totalt – minst ett annat problem än baksmälla | 28% | 15% | 29% | 36% | 17% | 38% | 43% | 23% | 48% |

Tabell 20: Antal gånger pojkar och flickor rökt hasch/marijuana i årskurs 9.

| | Pojkar | Flickor |
|-------------|------------|------------|
| 1 gång | 40% (N=25) | 48% (N=19) |
| 2-4 gånger | 27% (N=17) | 30% (N=12) |
| 5-10 gånger | 13% (N=8) | 8% (N=3) |
| >10 gånger | 21% (N=13) | 15% (N=6) |

Beställa rapporten

Centrum för folkhälsa
Alkohol- och drogprevention
Box 17533
118 91 Stockholm

E-post: inger.gedal@sll.se
Tfn vx: 08 737 35 00

www.folkhalsoguiden.se